

ГРАЂА ЗА ИСТОРИЈАТ ШКОЛЕ У ОСТРУЖНИЦИ 1805—1918.

Идући уза Саву од Београда према Обреновцу, на дванаестом километру са леве стране, на последњим крајцима шумадијског побрђа прострло се село Остружница, које спада у старија насеља у околини Београда.

Остружница се први пут помиње као насељено место у турским изворима 1528. године, у нахији београдској, а кнежини Русмира Рачевића. У овим катастарским прописима те године забележене су две Остружнице: Средња и Доња Остружница.¹

Хазим Шабановић каже у напомени да је Доња Остружница идентична са данашњим насељем, а за Средњу Остружницу вели да је била у средњем току Остружничког потока, јужно од данашњег насеља!

У лоцирању и идентификацији ових насеља ваља извршити извесне коректуре:

— Ако су постојале Средња и Доња Остружница, морала је тада или раније постојати и Горња Остружница, јер би иначе било нелогично да постоје само прве две!

— Ова трећа, Горња Остружница, према распореду првих двеју, морала се налазити на старом римском локалитету, према данашњој Умци, поред Саве. Њу је Шабановић и забележио као МЕЗРУ ЗИМАЊ (Зимун или Заман) у попису од 1528/30. године, која је тада припадала Доњој Остружници. Овом насељу је припадала и мезра Душановац по истом попису.

Према томе, распоред ова три насеља био би следећи:

1. ГОРЊА ОСТРУЖНИЦА, тадашња мезра ЗИМАЊ, била је нешто на југозападу од данашње Остружнице, према Умци и Пећанима, поред старог римског пута.

2. ДОЊА ОСТРУЖНИЦА се налазила више према Београду, а између ње и Саве била је мезра ДОЉАН, која је за ливаде плаћала ушур Доњој Остружници. (Мезра

Дољан је данашњи локалитет ДОЉА). Овде такође треба нагласити да је поред мезре Дољан постојало у то време и село ДОЉАНИ, између Остружнице, Велике Моштанице и Мељака. (Данас постоји Дољански поток).

3. СРЕДЊА ОСТРУЖНИЦА се морала налазити негде између Горње и Доње, на брдовитом терену, нешто више према Сремцици и Великој Моштаници. (Данашња Остружница покрива терен све три Остружнице из 16. столећа.)

Према овом попису из 1528. године, Средња Остружница је имала осам домова и девет табија, а Доња 20 домова и 28 табија.

Мезра Зимањ, која је идентична са Горњом Остружницом, према овом попису нема становника, а држао је Ферхад-ћехаја и плаћао за њу ушур.²

И касније, у 17. и 18. столећу, Остружница се помиње као насељено место. Када је Аустрија године 1717. напала Турску и заузела Северну Србију и Београд, главни напад је почео од Остружнице. Остружница је у овом рату остала потпуно пуста, па су аустријске власти у њу населиле Немце. У први мах дошло је овамо девет поролица из Вормса и Шпајера, а касније још 28 поролица. Досељеници су добијали велике повластице: 24 плуга ораница, пашњаке, ливаде, шуме, винограде, воћњаке, ораћу сток и били су ослобођени порезе за три године.

Са насељеницима Немцима лошао је у Остружницу и немачки свештеник, који је примао као награду од аустријских власти у Београду 300 флоринти месечно.

За време аустријске владавине (1717—1739. г.) Остружница је имала и немачко име — ОСТЕРБАХ.³

И у последњем аустро-турском рату (1788—1791. год.), који је у нашој историји

познат као КОЧИНА КРАЈИНА, опет се спомиње Остружница, јер је напад и овога пута почео са овога терена, а и у току војних и политичких припрема такође.

Вршећи веома опсежне припреме за овај рат, Аустрија је слала у Србију своје најбоље обавештајце-официре, ради прикупљања података и придобијања угледних Срба за сарадњу у предстојећем нападу на Турску.

У Остружницу је тим послом долазио један од најспособнијих тадашњих обавештајца — ЈОСИФ ПАВЛЕ МИТЕСЕР, родом из Земуна, који је одлично познавао наш језик и људе и прилике. Митесер је био у Остружници, на повратку из Западне Србије, 1784. године, те из његових белешака знамо колика је била тада Остружница.

Ово село је, према Митесеру, имало тада 31 хришћанску кућу, један велики хан са четири собе и шталу која може да прими 30 коња. Поред хришћанских кућа, било је и 7—8 турских. Дакле, велико и напредно село за то време, јер се зна да су околна села била знатно мања по броју домова и величини ханова.⁴

Митесер је у овоме послу био повезан са остружничким свештеником Николом

Радомировићем, који је у овоме рату активно учествовао као фрајкорски свештеник.

Поред попа Радомировића, у Остружници је тих година био и Радич Петровић, затим Влајко Стојковић са братом Ђорђем, као и Јован и Петар Чардаклија, а све ради припрема за рат, у којем су као фрајкори и учествовали, очекујући од Аустрије ослобођење од Турака.

Како је Остружница била на главној линији борбе за припремани рат, народ се исељавао у Аустрију, па је остала скоро пуста. Само 12. децембра 1787. године из овога села и суседног Железника прешло је преко Саве 359 душа — укупно 61 фамилија.

У периоду између свиштовског мира (1791) и првог устанка Остружница се често помиње као погранично место између Турске и Аустрије.

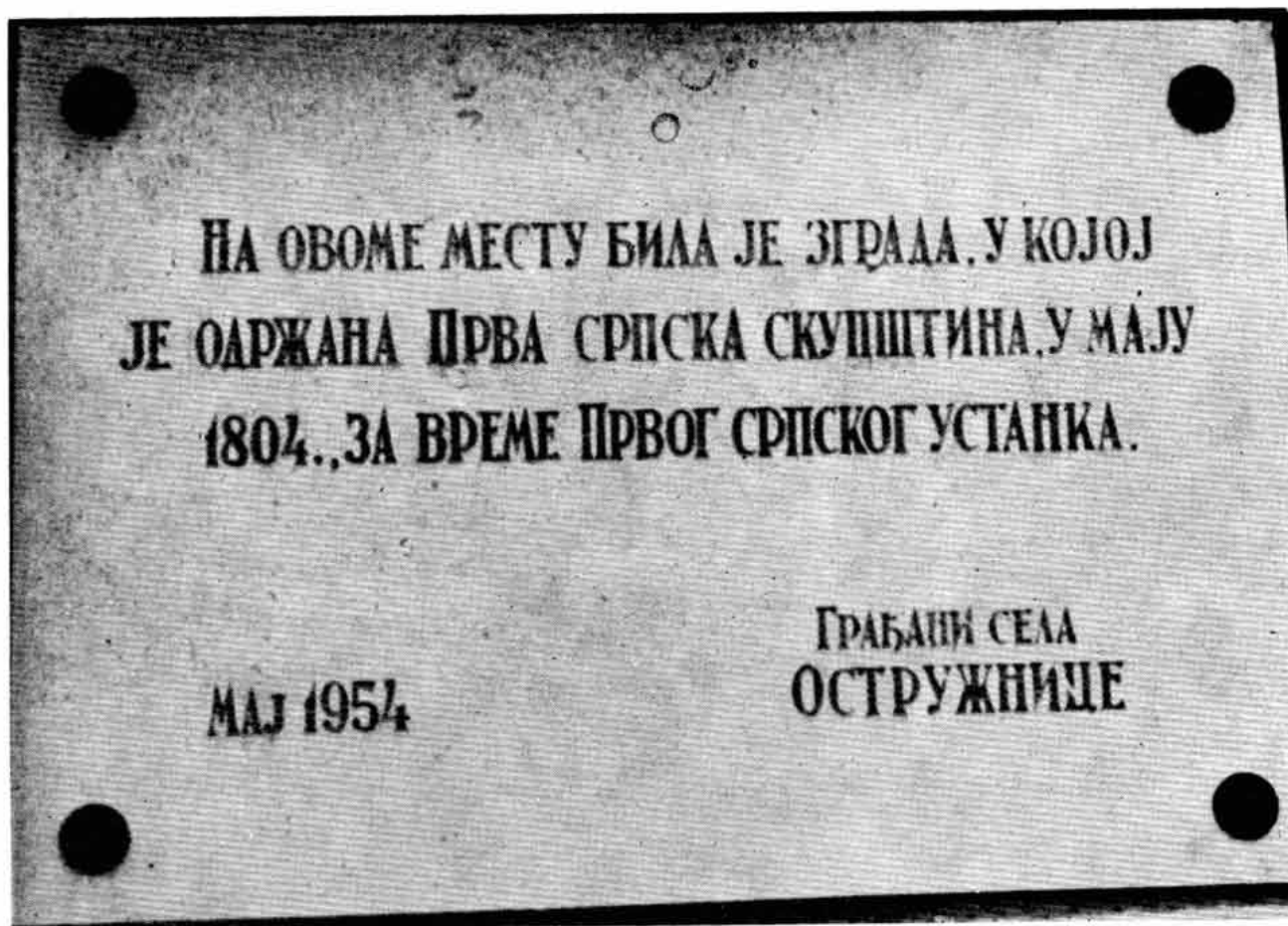
За време првог устанка овде је једно време био главни устанички штаб, а ту је одржана и историјска скупштина у пролеће 1804. године, на којој су донете важне одлуке за даље вођење устанка.

У време Карађорђевог и касније Милошевог владавине Србијом, у Остружници је било седиште посавске кнежине. Одавде је

Мост на реци Дољаници, из 18. века

Le pont sur la rivière Doljanica, du 18ième siècle

Спомен плоча на Задружном дому, где је била зграда у којој се била скупштина 1804. године
 Plaque commémorative sur la maison de la coopérative; à cet emplacement se trouvait le bâtiment où se réunit l'assemblée en 1804.

кнежином управљао кнез Никола Станковић од 1816. до 1832. године.

Остружница је у првом и другом устанку дала, поред великог броја устаника, и неколико знатнијих старешина и познатих јунака тога времена.

МАРКО ДОЉАНЧЕВИЋ-НЕНАДОВИЋ је личност коју помиње Филип Вишњић у знаменитој песми „Почетак буне на дахије“, као протопопа Марка. Он је са Николом Радомировићем учествовао и у припремама за рат 1788. године, у својој Грузи, где је до почетка овога рата био свештеник. Избегавши са народом у току рата у Аустрију, он се вратио после свиштовског мира, али није отишао у родну Грузи, већ се населио у селу Дољанима, поред Остружнице. Кад су Дољани расељени због куге, поп Марко је прешао у суседну Остружницу, али сада са новим презименом, по Дољанима-ДОЉАНЧЕВИЋ. Како је у то време већ живела породица Аћима Дољанаца у Оструж-

ници и носила презиме ДОЉАНЧЕВИЋ — треба истаћи да поп Марко није био у сродству са овом фамилијом, која и данас постоји у Остружници. Ово напомиње и Милан Ђ. Милићевић у „Поменику“ стр. 141. — „он није био род Дољанчевићима Аћиму и Радовану, који се такође помињу као заслужни људи.“

АЋИМ ДОЉАНАЦ је, како рекосмо, такође досељен из Дољана, о чему му и презиме говори. Био је пријатељ Карађорђевићев и пре устанка, и велики јунак. Како је Аћим Дољанац добро познавао овај крај према Београду, њему је Карађорђе поверио да запали оне куће кривињаре баштована поред Топчидерске реке, док је он са београдским Турцима преговарао у Земуну 1804. године.

РАНКО МАРКОВИЋ је родом из Остружнице, а познат је као велики јунак у бојевима од 1804. до 1813. године. Храбро је погинуо на Ресави.

МИЛОШ, ВИЂЕНТИЈЕ и НИКОЛА СТАНКОВИЋ старином су из Остружнице, били су кнезови и капетани посавске кнежине-капетаније. Учествовали су у оба устанка. Камене плоче им и данас стоје у порти остружничке цркве, као и запис на северном зиду цркве. Оставили су велику и угледну фамилију која и данас живи у Остружници.

МАРКО СУША је остружнички поп и знаменити борац у оба устанка. Његови потомци — Сушићи и данас живе у Остружници.

Колико је домова имала Остружница уочи првог устанка, не може се рећи, јер о томе за сада нема поузданих података, али је без сумње спадала у већа села београдске нахије, због погодног места. Налазила се на главном путу из Београда за Шабац и Ваљево и даље за Босну, а као погранично место је такође била погодна за трговину са Аустријом.

Она је још крајем 18. века, године 1784, спадала у већа насеља, имала је тада 39 домова, а у периоду релативне слободе и просперитета, од свиштовског мира до доласка дахија на управу у београдском пашалуку, свакако је напредовала и повећала број домаћинства.

Први сигурни подаци о броју домова потичу тек из 1818. године. Остружница је тада имала 71 домаћинство и 178 арачких глава. Три године касније има већ 89 домова и 225 арачких глава.

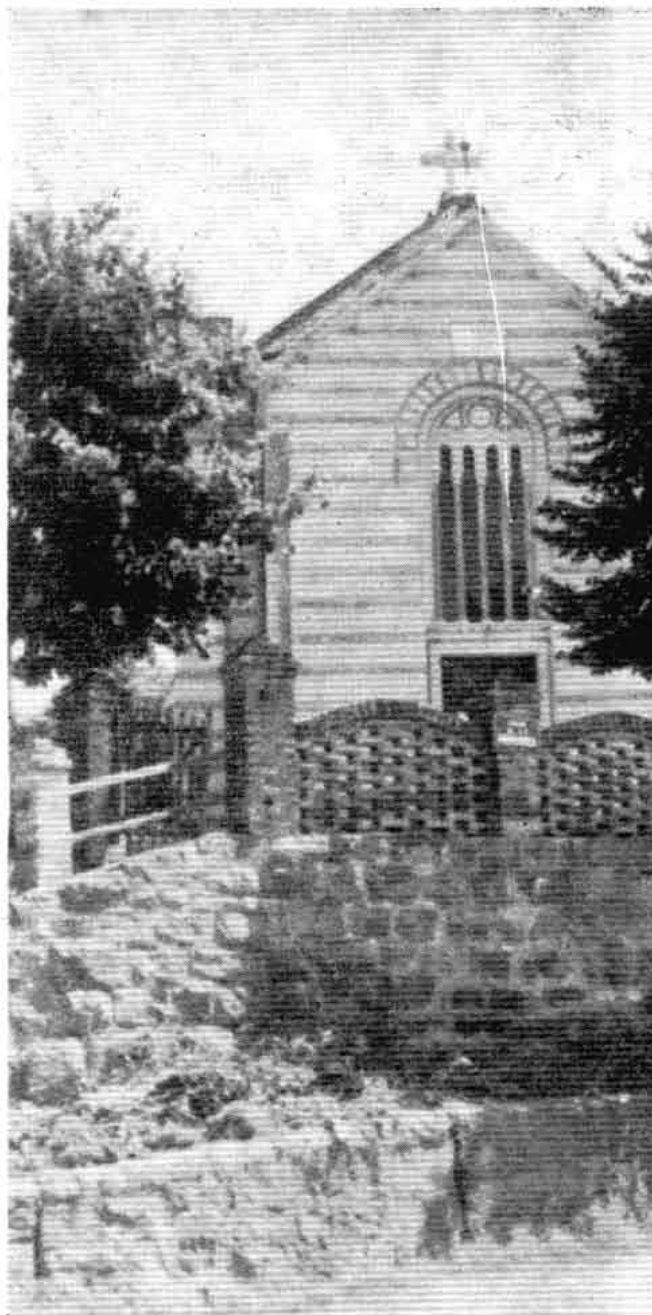
Како су године мира и реда одмицале, ово село је економски и бројчано напредовало и остало стално као највеће у околини Београда.

Прва школа у Остружници

Према до сада познатој архивској грађи и литератури која је обрађивала развој и рад школа у Србији у 18. веку, не може се са сигурношћу тврдити да је у Остружници тада постојала стална и организована школа, мада за ту претпоставку постоје извесне индиције.*

* „Остружница, село у нахији београдској. Школа је била и пре устанка, па је, можда с прекидима, остала и радила за све време борбе. Остружница је иначе била место од велике важности ради саобраћаја са Сремом.“

(Андра Гавриловић: Народне школе у Србији 1803—1815. стр. 56).

Црква у Остружници, подигнута 1833. године

L'église d'Ostružnica, construite en 1833

Када је заузела северну Србију са Београдом и њоме управљала пуне 22 године, Аустрија је, због своје познате политике, у неким местима отварала и школе.

Тако се зна да је једна немачка школа радила у Палезу (данас Обреновац), у којој је наставу изводио аустријски свештеник.⁵ Исто тако и у Београду радила је у то време немачка школа, која је отворена 1724. године.

Учитељ ове школе морао је „строго да пази да не подучава на неком другом језику, него на немачком и латинском.“⁶

За учитеље су постављани само они за које су исусовци утврдили да су проверени католици и добро верски верзирани. Из овога периода зна се да су у Београду били учитељи Јохан Фишер, Михаил Симон и Франц-Карло Штурм.

Поред основне школе, у Београду је 1726. године отворена и латинска школа са шест разреда. У ову школу су могла да се уписују, поред немачке, и српска деца која су хтела да науче немачки језик, јер је и био циљ аустријских власти „да би многи Срби временом, заједно са децом, као родитељи, прешли у католичку веру.“

Како је Остружница била насељена немачким живљем и имала свога свештеника-Немца, може се претпоставити да је и у њој радила нека немачка школа, слична оној у Палежу и селу Стублинама.

По одласку Аустријанаца из Србије и поновног успостављања турске владавине, Остружница је поново добила свога свештеника, који се помиње у време Кочине крајине.

То је био нама већ познати поп Никола Радомировић.

Како су у то време у недостатку световних школа поједини свештеници обучавали по неколико младића писмености и

црквеном појању, то би се могло закључити да је и Никола Радомировић у Остружници то исто чинио. Овај закључак потврђује и податак да је у Остружници пред први устанак било више писмених људи, па би се и из тога могло веровати у горњу претпоставку.

Поред Радомировића, учитељи су били и терзије из суседног Срема, за које се зна да су долазили у Остружницу преко зиме да ту обављају свој занат.

Терзије су обично боравиле преко зиме у селима поред Саве у некој већој и богатијој задрузи, те су тако поред терзилука, узгред обучавале писмености дечаке из тих кућа.

Тако су ове путујуће занатлије били и први световни учитељи у многим селима Србије, па и у Остружници.

„Понекад је учитељ и неки писмени занатлија, обично такав који свој занат ради седећи па узгред може и да поучава, односно надгледа учење“.

„Кројачки занат је за то био најподеснији, па је отуда и постао термин „терзијска школа“.⁷

О оваквом начину описмењавања младића у Остружници и данас знају најстарији људи у овој селу, који су то опет сазнали од својих предака, па би се могло претпоставити да је Остружница и пре првог устанка, поред црквене, вероватно имала и „терзијску школу“.

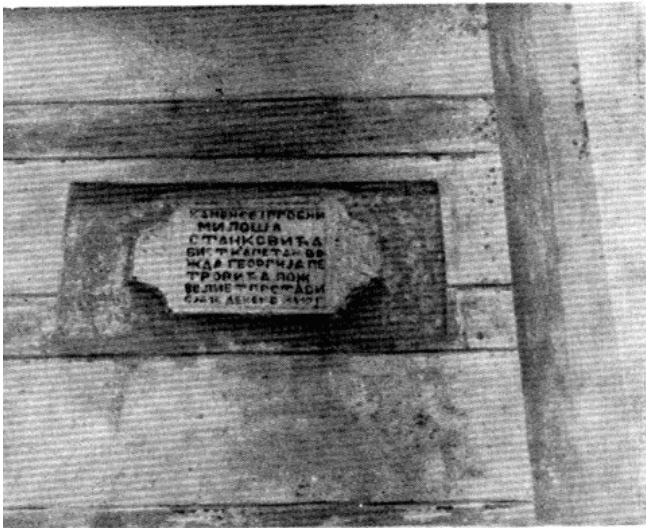
Отварање прве школе у Остружници

Ако се за 18. век може само претпостављати да су у Остружници радиле неке школе, подаци о првој правој световној школи у овој селу несумњиво постоје.

Према тим документима прва основна школа у Остружници отворена је 16. јула 1805. године.

Овај податак сазнајемо из једног документа који се налази у породичној архиви др Богдана Новковића, из Београда, директног потомка првог остружничког учитеља — НИКОЛЕ НИКОЛАЈЕВИЋА.

Између осталих интересантних докумената, у овој старој породици налази се и оригинални примерак уговора сачињеног између учитеља Николе Николајевића и кметова села Остружнице, са њиховим потписима.

Спомен плоча на левом спољњем зиду цркве о Милошу Станковићу „капетану војска Георг-ија Петровића“

Plaque commémorative dédiée à Miloš Stanković «Capitaine du Prince Georgije Petrović» sur le mur gauche de l'église

Због његовог значаја и аутентичности, овај уговор се цитира у целини:

КОНТРАКТ

„Којим облигирају из села Остружнице кметови за магистра Николу Николајевића, којим и он подвезује вазда чесно децу подучавати ови доле речени кметова, и ако би са тране било да би деца долазила да овај исти магистар под ову исту плату тојест 400 гроша, мора учити и више ништа ни од кога не тражи, то јест са својом вољом, већ акоби који кмет или ти буди трговац од своје воље што оће да да.

„Тако се на то кметови потписују да његову плату за четири квартала измирују без икаква изговора како три месеца тако да му даду 100 гроша.

Кнез Павле Лазаревич

Паун Долинац

Милоје Петровић

Јован Тилић

Паја Станковић

Марко Ненадовић
Свјашченојереј

Крста Станковић свјашченојереј
Димитрије са целом селском општином
вишеречени њему издавати

Месеца Јулија 16-ога 1805.
Никола Николајевић учител“

Овај документ, писан руком учитеља Николајевића, јасно говори да је прва школа у Остружници отворена у јесен 1805. године, у ватри устанка, те се тако на овом примеру потврђују речи Проте Матеје, које је написао на молби села Орашца и Ушћа — „Видите да су и онда људи за школом наглили и села се потписивала.“

Интересантно је приметити да у контракту стоји и обавеза учитеља да прима децу и са стране, што значи да су и суседна села била заинтересована за отварање школе у Остружници.

А сада ево неколико података о потписницима овога контракта, јер су они сигурно били и главни иницијатори за овај културни подухват.

— ПАВЛЕ ЛАЗАРЕВИЋ био је сеоски кнез остружнички у то време, а ова фамилија и данас постоји у овоме селу.

— ПАУН ДОЛИНАЦ, ЈОВАН ТИЛИЋ, КРСТА СТАНКОВИЋ и ПАЈА СТАНКОВИЋ били су кметови општине остружничке. И данас постоје њихови потомци у Остружници. Само, потомци Пауна Долин-

ца имају презиме Дољанчевић, а досељени су у Остружницу из села Дољана после куге. Наследници Јована Тилића, такође живе и сада у Остружници, али се прези- вају Талићи. Из ове фамилије било је неколико свештеника и један учитељ у Остружници.

— МИЛОЈЕ ПЕТРОВИЋ је познати устанички старешина, који је имао надимак ТРНАВАЦ, јер је био родом из села Трнаве код Крагујевца. Он је пред први устанак био „калауз“ познатог трговца, а касније војводе и првог председника Совјета код Карађорђа — Младена Миловановића. Милоје је имао велико имање и механу у

Надгробна плоча Николе Станковића, у црквеној порти, „капетана сербског 18. г. главни Његове светлости господара и књаза сербскога Милоша Обреновића“

Pierre tombale de Nikola Stanković dans la cour de l'église, «capitaine de son altesse le maître et le prince serbe Miloš Obrenović»

Остружници, а држао је у закуп и скелу, па је зато често боравио у овоме селу и, отуда, називао се покаткад Милоје Остружничанин.

— МАРКО НЕНАДОВИЋ је, у ствари Марко Дољанчевић, који је до Кочине крајине живео у Грузи, после свиштовског мира у суседном селу Дољанима, одакле је, после куге, прешао у Остружницу као свештеник.

— СВЈАШЧАНОЈЕРЕЈ ДИМИТРИЈЕ је Димитрије Поповић, остружнички свештеник, родом из села Вранића и рођени брат Павла Поповића, војводе и свештеника из првог устанка.

Већ и из најкраћих података о потписницима контракта, који су били и главни иницијатори за отварање школе, може се закључити да је то највећим делом њихова заслуга.

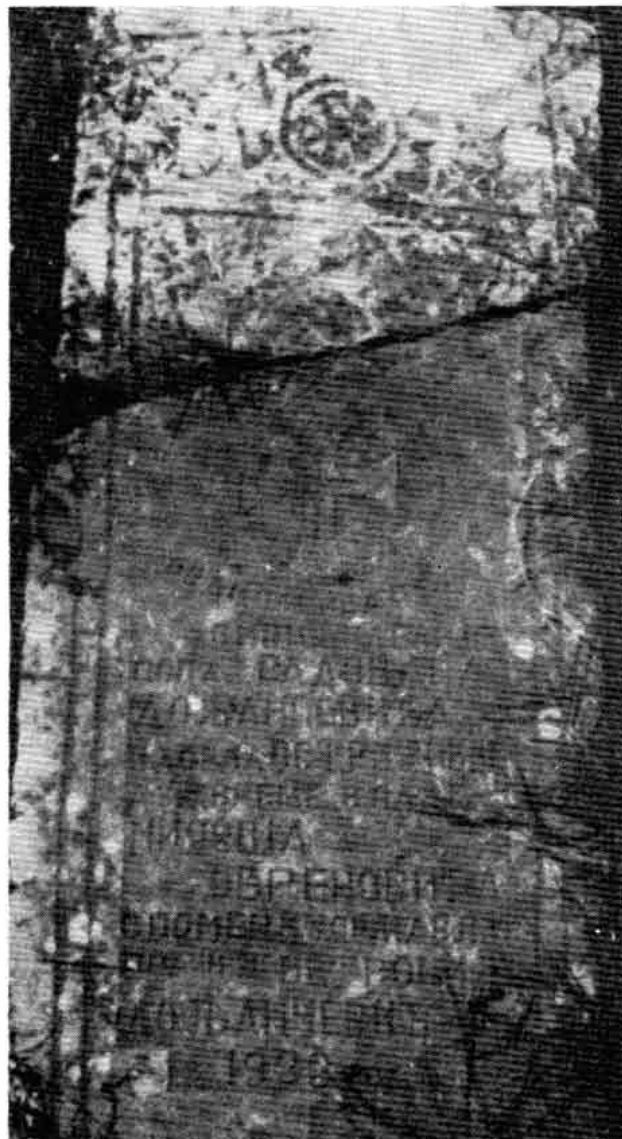
Сем њих треба истаћи да су за ову школу били заинтересовани и сам Карађорђе, Младен Миловановић и Миленко Стојковић, јер се међу првим ђацима остружничке школе налазе и њихови синови.

Према датуму који се налази у контракту, види се јасно и сигурно да је прва школа у Остружници почела да ради у јесен 1805. године. Овим подацима се у ствари помера почетак рада ове школе за ЈЕДНУ ГОДИНУ РАНИЈЕ, јер се до сада мислило да је она отворена 1806. године.

Ова забуна је свакако настала из података које нам је дао Милан Ђ. Милићевић у „Кнежевини Србији“, где се каже да ова школа није почела са радом чак ни 1806. већ 1814. године, иако сам Милићевић у истој књизи, у фусноти, наводи и следећи податак: „Никола Николајевић учитељ у Остружници, 19. маја 1806. године, пише Митрополиту Стратимировићу, благодарећи му што је две године богословије свршио у Карловцима у „благодејанију“, моли да га препоручи Карађорђу за какву већу службу“.⁸

Како видимо из ових података, Милићевић даје два датума отварања школе у Остружници: први је онај у тексту, 1814. године, а други у фусноти, из којег се јасно види да је школа већ радила 1806. године!

Чудно је зашто је Милићевић, и поред јасног доказа, који он сам наводи, да је школа радила 1806, ипак као званичан по-

Надгробна плоча у црквеној порти, Радована Дољанчевића, пона делије

Pierre tombale de Radovan Doljančević, prêtre courageux, dans la cour de l'église

датак за почетак рада ове школе узео 1814. годину! Можда га је изградња школске зграде 1814. године довела у забуну па је узео ову годину као почетак рада школе, или ни сам није био сигуран, па је оставио оба датума!

За Милићевићем су се повели и каснији историчари нашега школства, па су узели 1806. као годину почетка рада основне школе у Остружници.

Но, контракт је разбио ове дилеме и забуне, па је сада ово питање коначно рашчишћено: ПРВА ШКОЛА У ОСТРУЖНИЦИ ЈЕ ОТВОРЕНА 1805. ГОДИНЕ.

Никола НИКОЛАЈЕВИЋ

За првог остружничког учитеља М. Ђ. Милићевић каже да је „родом из Сурдука у Срему, који је седео у Пећанима, па је после, под Кнезом Милошем, био у служби народној.“

Ови Милићевићеви подаци су само делимично тачни.

НИКОЛА НИКОЛАЈЕВИЋ је рођен у селу Честину у Грузи, код Крагујевца, године 1778. од оца Перише, чије је старо презиме било КОМНЕНОВИЋ.

Ова породица је живела у Шумадији до пред крај 18. века. Тада је Николин отац, због некаквог сукоба са турским властима, допао затвора и кажњен набијањем на колац. После ове несреће, Николина мати са децом и девером Ђорђем Николајевићем, свештеником, одлази из Честина. Она се са децом настанила у засеоку Пећани, поред Остружнице, а девер јој Ђорђе пређе у Срем и настани се у селу Сурдуку, где је добио и парохију. Када се Николина мати сместила у Пећанима, и Никола пређе код стрица у Срем, а овај га је уписао у богословију у Карловцима (пошто је вероватно већ раније завршио основну школу или га је стриц Ђорђе у томе обучио). Никола је остао у богословији две године, па је после дошао у Остружницу, односно у Пећане, а 16. јула 1805. године видимо да је постао учитељ у Остружници.

Никола је радио три године у Остружници као учитељ, од 1805. до 1808. године. Како су учитељи у то време, као у осталом и много касније, у Србији били слабо плаћени, он је преко митрополита Стратимировића тражио неку бољу службу.

Ова молба му је и услишена, па је Никола напустио учитељско место 1808. године и отишао у Београд.

У Остружници је оставио своју жену Макрену која је, иначе, била родом из овога села.

Какву је службу добио у Београду — и шта је радио све до 1812. године за сада је непознато. Године 1812. био је на дужности цумрукције у Београду, што сазнајемо из једног акта са његовим потписом и овим звањем. То је једна тапија која носи број 284. а датирана је 21. фебруара 1812. године. Из ње се види да је Никола купио кућу у Београду, у данашњој Узун-Мирковој улици, за 400 гроша од Правитељствујушћег совјета.

Поред ове куће, ортачки је саградио и воденицу у Београду, на Врачару, испод Паун-чесме, на Мокролушком потоку. И у

Остружници је уложио новац у механу са Милутином Савићем из Гараша 1817. године, а имао је и механу у Топчидеру. Овоме треба додати да је поред ове имовине бивши остружнички учитељ имао и велике комплексе земље у Пећанима и Остружници. (И данас се једна велика ливада у Пећанима зове „Николајевића ливада“).

Све ове куповине показују да је Никола био на добром положају, који је умео и да добро искористи.

Године 1813. при пропасти Карађорђево Србије, поред осталих и Никола је прешао у Срем, свакако код стрица Ђорђа у Сурдук.

У Срему је остао само годину, јер га већ у јесен 1814. опет видимо у Остружници на дужности учитеља.

Тако је први учитељ остружнички Никола Николајевић и по други пут отворио ову стару школу.

Али и овога пута је немирни Никола брзо напустио школске скамије. Већ 1816. године, он је писар, а нешто касније и „хазнадар“ у канцеларији кнеза Милоша.

Према подацима Мите Петровића постављен је „почетком 1816. године за писара, остружнички учитељ Никола Николајевић, који је друге половине 1817. године постављен за секретара, и по Митрову дану исте године упућен да привремено врши и дужност крагујевачког благајника“.⁹

О даљој судбини Николе Николајевића опет нам даје податке Мита Петровић: „Као благајник Никола је остао до 18. децембра 1821. године, а тога дана, као што вели кнез Милош у писму од 18. децембра 1821. године Но-1815. упућеном Васи Поповићу у Чачку“ Николајевић одао се е за свалела. и како за пасквилу да е писао. тако да е и усодружеству с Абдулом и Добрњцем, познао е. и јаданас отпављаам га у Црнуће, гди ће обавити до даљшега расположења моего с њим“.¹⁰

Гође писмо у ствари објашњава да је Никола био умешан у познату буну Марка Абдуле 1821. године против самодржавља кнеза Милоша и да је, због тога, пао у немилост кнежеву.

Никола је био у Црнућу до 21. јануара 1822. године, када је по наређењу Милошевом „убијен пиштољем одостраг у црнућској шуми.“

Сахрањен је у порти манастира Браћевшнице, где су му синови, Александар и Константин, касније подигли надгробну плочу са овом натписом:

Икона — Тајна вечера, поклон Полексије Карађорђевић, за спомен мужу Константину Николајевићу Остружничанину капућехаја

L'icône, la cène, don de Poleksija Karadjordjević en souvenir de son mari Konstantin Nikolajević Ostružničanin, kapučehaja

„Овде почивају смртни остаци Николе Николајевића Комненовића, бившег чиновника у народној служби и за време блаженопочившега војда српског Карађорђа Петровића, и по том хазнадара кнеза Милоша Т. Обреновића: рођеног у Честину селу предела Груже, а изгубившег живот у Црнући, 21. јануара 1822.“

„Ово знамење гробно његовом родитељском спомену и праху из синовљег благоговјенија поставише његова два сина Александар и Константин.“¹¹

После смрти Николе Николајевића у Остружници је остала његова жена Макрена са два нејака сина злопатећи се, јер јој је имовина разграбљена.

Старији син Александар, или, како су га звали, Алекса, радио је као рабација у селу, а млађи Константин, познатији као Коста, учио је школу у Остружници, а касније у Рипњу и Сурдуку код рођака свештеника Ђорђа.

Касније је учио у Београду код Јоакима Вујића, а овај га као бистрог и вредног

ђака одведе у Крагујевац и препоручи кнезу Милошу, те га приме у други разред гимназије.

Коста Николајевић после завршене гимназије као одличан ђак је о државном трошку студирао у Паризу правне науке, а касније и у Лондону.

За време уставобранитеља постао је високи државни чиновник и капућехаја у Цариграду. Као образован и врло леп човек, постао је зет кнеза Александра Карађорђевића, оженивши се његовом ћерком Полексијом. У остружничкој цркви, која је подигнута 1833. године као задужбина кнеза Милоша Обреновића, и данас се чува икона која то потврђује. То је Тајна вечера, уље на платну, 115 са 78 см. У средини доњег дела иконе стоји овај запис:

— „Ову икону прилаже сијателна ћерка његове светости књаза српског Александра Карађорђевића Полексија супруга капућехаје српског: Константина Николајевића Остружничанина за вечити спомен свој и супруга свога 1879.“

*Димитрије Стефановић
други учитељ остружнички*

После одласка из Остружнице Николе Николајевића у јесен 1808. године, на његово место је дошао за учитеља Димитрије Стефановић.

О другом учитељу остружничком, на жалост, има мало података.

Зна се само да је родом из села Черевиха у Срему, одакле је пребегао у Србију 1808. године, а какве је школе завршио и шта је тамо радио, за сада је остало непознато.

Из једног документа земунске војне команде сазнајемо још неке податке о учитељу Димитрију Стефановићу. Он је после бекства у Србију писао својој жени Дафини једно писмо у Черевих почетком августа 1808. године, преко брата Дмитра Пановића, ћурчије у Земуну. Ево делова тога писма:

— „Поздрави моју драгу супругу, моју Дафину. Смести је у кући Петра Бугарчета. Ја сам нећу од себе да начиним роба и да лакоумно овде изгубим своју срећу. Она зна добро да ја на састанак (парлаторију) не смем доћи. Г. Младен је нашао за мене једну парохију од 4 села и препоручио ме митрополиту. И он ми је наредио да позовем Дафину, али ако она неће да дође, рекао ми је да ће ме на сопствену одговорност оженити и рукоположити, да бих ишао у његово село на службу. Он ми оставља на вољу да идем у Ужице у Магистрат, ако не желим да ступим у свештенички сталез. Дакле, ако моја Дафина радије жели да тамо остане и буде остављена самој себи и да се зна после, нека ми не долази и сада треба да ти поручи хоће или неће.“

Мита, учитељ¹²

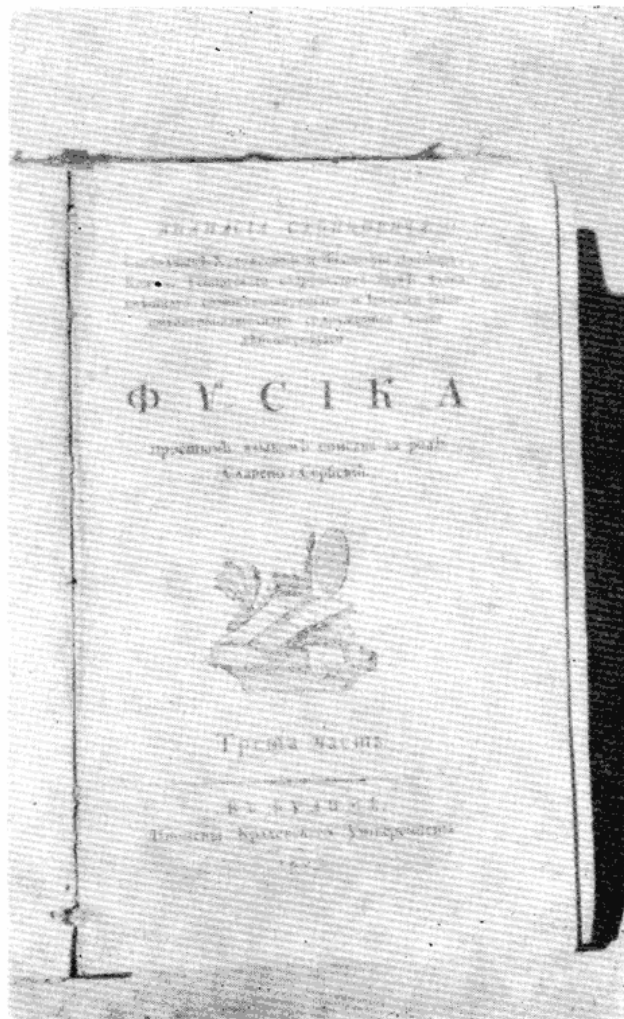
Поред овога, постоји још једно писмо датирано у Остружници 25. августа упућено жени Дафини у којем стоји и ово:

— „Јављам ти да одеш у Земун ујка Проки, јер ја више никада нећу бити под неким властелином.“¹³

После овог писма Дафина је преко Земуну пребегла у Остружницу 24. децембра исте године.

Поводом њеног бекства у Србију, земунски магистрат шаље Војној команди у Петроварадину протокол о томе, а за њезиног мужа Димитрија у овом акту стоји „који је пребегао у Србију.“

Овај протокол је заведен под бр. 1340 од 14. XII 1808. године, а потписао га је

Прва страна Физике, Атанасија Стојковића, „Доктора, Кралев. Гетигенског содружества науком, Будиме 1803.“ Својина остружничке цркве

La première page de la physique de Atanasije Stojković, docteur de Académie des sciences de Gettingen, à Budim 1803. Propriété de l'église d'Ostružnica.

Гелис, коњички капетан, градоначелник Земуну.¹⁴

Из ових писама и протокола, ипак знамо нешто више о учитељу Димитрију Стефановићу: он је вероватно завршио богословију у Срему, пошто му је Г. Младен (свакако Младен Миловановић) нудио нурију у Србији.

Колико је година и докле радио у Остружници као учитељ Димитрије Стефановић, за сада се није могло утврдити, али се може претпоставити да је ова школа радила до 1813.

Прва страница „Забавление единого летного утра... Г: Стефана Новаковича, 1793.“ Својина цркве у Остружници

Première page «Méditation au cours d'une matinée estivale» de Stefan Novaković 1793; propriété de l'église à Ostružnica.

Прва школска зграда

Мада нема никаквих писаних докумената о првој школској згради за период од 1805 до 1813. године, ипак се може доћи до прилично сигурних индиција.

Према забелешкама управитеља школе у Остружници, Момчила Донића, од јула 1861. године, које је он направио по изјавама неких сељака из Остружнице, питање прве школске зграде би овако изгледало:

— Велибор Живановић из Остружнице је рекао да је он чуо од Милоја Милетића, који је рођен око 1830. године, да је прва

школска зграда била поред данашње цркве БРВНАРА и то на доњој страни, према сеоском путу, грађена од дрвета и подзидана сувим каменом.

Прављена је, каже, за школу. Улаз је био према сеоском путу, а покривена је била ћерамидом. Зграда је имала једну собу 5×5 м., са ниском таваницом, две мање просторије, учитељски стан.

Око зграде је било заједничко двориште са црквом, у коме је била црква „шиндралија“ и неки гробови.

Ова зграда је срушена одмах после првог светског рата и грађа продата за 1000 динара. Пре тога је дуго служила као стан за свештеника.

На основу ових сећања, а и по опису друге школске зграде, који нам је оставио учитељ Јован Пуљевић од 1874. године, могло би се веровати да је ова зграда у црквеној порти управо она у којој су учили ђаци Никола Николајевић и Димитрије Стефановић, од 1805. до 1813. године.

Грађење друге школске зграде 1814. године, свакако је уследило због тога што је прва зграда била потребна за свештеника остружничког.

Рад прве школе у Остружници

Иако су се основне школе отварале, не само по варошима него и по селима, све до 1811. године, када је Доситеј постављен за попечитеља просвештенија, нису постојали никакви прописи о отварању, раду и надзору над школама.

Програм је био као и у време пре устанка, учило се читање, писање, мало рачуна и црквено појање.

Почињало се срицањем (букварци срицатељи) па се прелазило на часловац и целокупно знање се завршавало псалтиром.

Тако су ђаци и седели: у првој клупи букварци, у другој часловци, а у трећој псалтирци. А како су клупе биле дугачке и могле да приме и по десет ученика, овакав распоред је био могућ.

Овде се може рећи да учионица није ни мало личила на данашње. Била је то обична соба, без икаквог намештаја и учила у данашњем смислу.

Учитељ је обично седео на трonoшцу, радећи какав занат, обично терзијски, а ђаци такође на трonoшцима које су донели од куће. Ако је и било каквих скамија у школи, то је већ била добро опремљена школа.

Таква је настава била у Остружници све до 1811. године, када је донет први програм за „мале школе“, које су трајале три године.

У I години се учио буквар (бекавица), познавање слова и срицање слогова; у II — часловац; у III — псалтир с катихизма поученијем и пјенијем и рачуница.

По овоме програму, који је, као што се види, био минималан и за „мале“ сеоске школе, радило се све до 1830. године.

Како видимо из програма, првом учитељу остружничком Николи Николајевићу није било тешко да га предаје, поготову што је био добро писмен и прилично образован за то време.

Никола је, као што је напред речено, две године богословије завршио у Карловцима, где су се, поред верског образовања, ови младићи припремали и за учитеље. Карловачка богословија је давала и учитељску спрему, она је „организована у потпуности као средња школа, насупрот дотадашњим клерикалним. Поред богословског, у њој се добијало и педагошко образовање прописано за учитеље, пошто су свршени богослови пре ступања у свештенички чин постављани и за учитеље по селима.“¹⁶

Ово потврђује и Андра Николић, када каже:

„Баци ове богословије су учили и предмет метод учитељски, те им је ваљало знати: како и чему треба поучавати омладину. Предмети се деле на четири части, које се даље разлажу на главне и споредне.“¹⁷

Поред педагошке спреме и добре писмености учитељ Николајевић је имао за то време одличне уџбенике, које је добио из Карловаца, вероватно заслугом Карађорђевог и војвода чији синови су били први ђаци школе у Остружници.

За ове уџбенике сазнајемо из једног писма упућеног из Карловаца Миленку Стојковићу 16. маја 1806. године, у коме се јавља да је послат „сандук са три псалтира, 20 часловаца, 50 буквара, 3 молитвеника, 20 численица и 5 словенских граматика да се поделе дечици.“¹⁸

Овакав избор и број уџбеника сигурно није имала ни једна основна школа тога времена у Србији, а то нам гарантује да је сигурно и успех морао бити добар.

И други учитељ остружнички, Димитрије Стефановић, свакако је добро радио, јер је и он завршио богословију.

Први ђаци прве остружничке школе

У досадашњем излагању је већ речено да су, поред дечака из Остружнице, у овој школи учили и синови устаничких старешина, па и самога Карађорђа. Потпуни списак ових основаца није сачуван, али се за неке од њих тачно зна да су учили у овој школи од 1805. до 1808. године. То су били све већ одрасли младићи, који су после двогодишњег школовања у Остружници (неки су сигурно и раније нешто учили) отишли у Велику школу коју је Доситеј Обрадовић свечано отворио 1. септембра 1808. године.

Ево података за неке од тих ученика, бивших основаца школе у Остружници:

— Алекса Карађорђевић, старији син Карађорђевог;

— Јовица Миловановић, синовац Младена Миловановића;

— Милан и Иван Стојковић, синови Миленка Стојковића;

— Николча Карапанџић, пасторак Миленка Стојковића;

— Радован Дољанчевић, син Аћима Дољанца из Остружнице, активног учесника у припремама за устанак и у бојевима и старог пријатеља Карађорђевог;

— Максим Ранковић, из познате породице Ранковића у Остружници, која је узела видно учешће у устанку;

— Лазар Поповић, из суседног села Враћица, син Димитрија Поповића, остружничког свештеника, потписника контракта са учитељем Николом Николајевићем.¹⁹

Сви ови бивши ђаци учитеља Николе Николајевића су у јесен 1808. године уписани у Велику школу у Београду. Они су тамо учили, како каже Лазар Арсенијевић — Баталака, који је такође био ђак ове школе, све до битке на Каменици 1809. године, када су перо и књигу заменили пушком и сабљом.

После Каменице, неки су се вратили у школу, а неки су је сасвим напустили. Јовица Миловановић, поставши Карађорђевог зет, постављен је за београдског војводу 1810. године, синови Миленкови и пасторак му Николча су такође напустили Велику школу пошто је Миленко пао у немилост код Карађорђа.

Максим Ранковић из Остружнице, завршио је Велику школу 1812. године и постављен за чиновника у Совјету, а касније је био писар, члан и секретар суда београдског, на којој дужности је и умро.

Лазар Поповић (касније познат под именом „писар Лаза“) отац Сретена Поповића, по завршеној Великој школи постављен је за писара у Београдском магистрату. Био је и члан наше депутације која је ишла у Русију 1812. г.

Радован Дољанчевић, такође је 1812. године успешно завршио Велику школу. Био је, као и његов отац Аћим, бујне и преке нарави. За време школовања, поводом неких прича да је Карађорђе нешто погресио, Радован је озлојеђен, рекао сину Карађорђевој, Алекси такође ђаку ове школе: „Ако и ти овако смушено будеш радио, не био који сам ако те овим пиштољем не убијем. То добро упамти.“²⁰

Сима Милутиновић је то овако накитио:

„Дољанчевић Радоване дрски,
што кубуром српску принцу претиш,
ако б'негда безарложан био.“²¹

Радован Дољанчевић је касније напустио чиновничко место и дошао у родну Остружницу за свештеника. Он је и у мантији остао исти, прек и готов да Турчина испребија и убије. Због учесталих тужби против попа-хајдука од стране Турака, кнез Милош га је најзад морао распопити, али му је том приликом ипак поклонио скупоцену сабљу. Иако су му касније опет нудили да обуче мантију, он је то одбио, па је живео као обичан сељак у Остружници, где је и сахрањен у порти црквеној. И данас му тамо стоји надгробна плоча, са натписом који чува успомену на попа-јунака:

„Овде почива тело бившег делије-попа Радована Дољанчевића из села Остружнице а за време владе Милоша Обреновића.“

Друго отварање школе 1814. године

Међу првим школама које су прорадиле после првог устанка била је школа у Остружници. Она је отворена већ у јесен 1814. године.

И овога пута учитељ је био Никола Николајевић.

Он се брзо вратио из Срема у Остружницу где је имао кућу и велико имање.

Као што је напред речено, Николајевић ни овога пута није дуго остао на учитељској дужности. Он је већ почетком 1816. године постао писар у кнежевој канцеларији, а нешто касније секретар и хазнадар.

Према томе, Никола Николајевић је по други пут радио у Остружници од јесени 1814. до почетка 1816. године.

Зидање прве школске зграде

Од 1805. до 1813. године школа је радила у црквеној згради.

Када је други пут отворена школа у Остружници, црквена зграда је вероватно била оштећена за време 1813. године, или је у њој становао остружнички свештеник. Због тога је село, уз помоћ општине, а свакако на иницијативу учитеља Николајевића, исте године саградило прву школску зграду.

Подаци о овој згради су нам познати.

Министарство просвете Србије године 1874. тражило је податке о свим школама и школским зградама. Те године у Остружници је био учитељ Јован Пуљевић. Како је он овде био четири године, сигурно је добро познавао људе, па је могао и да прикупи податке о првој школи. Ове податке је могао да сазна од бивших ђака ове школе и осталих грађана, који су још памтили цену школе, а и сам учитељ Пуљевић је радио у тој згради.

Ове податке је Министарство просвете укоричило у књигу под насловом „Описи“, а подаци су писани руком учитеља на штампаним обрасцима.

Ево тих података о Остружници:²²

1. Школа у Остружници, округ београдски, срез посавски, грађена је од тврде грађе. Коштала је 9000 гроша чаршијских. Школско здање је својина општине Остружничке.

Школа је отворена 1. августа 1814. године.

Први учитељ био је Никола Николајевић.

2. У згради школској има 1 соба за ђаке, а за учитеља 2 собе, 1 кухиња и 1 подрум.

3. Соба за ђаке висока је 1 фат и 8 шука. Има шест скамлија. Патосана је даскама, а исто тако и соба за учитеља.

4. Поред школе је башта дужине 50 фата, широка 45 фата заграђена и засађена шљивама, орасима и дудовима.

5. У школском дворишту има чесма. Од школе на 20 фати далеко лежи река Дољаница, а није од школе удаљена већ до плота баштенског постоји.

6. Школа се налази у средини села Остружнице и удаљена је од окружне вароши три сата, од среске куће један сат, од цркве 3 минута.

7. Школску општину чини само село Остружница са 100 домова и 145 пореских глава.

8. Сав намештај вреди 600 гроша чаршијских и у слабом је стању.

9. Школска општина потрошила је у 1873. рачунској години:

— за набавку школских потреба 300 гроша чаршијских

— за набавку дрва за учитеља доноси се бесплатно

— за набавку дрва за школу доноси се бесплатно

— на плату послужитеља 1200 гроша чаршијских.“

Из ових „Описа“, како је ове податке сакупљене 1874. године звало Министарство просвете, видимо да је село подигло школску зграду из својих средстава, свакако уз помоћ општине, и да сума од 9.000 гроша за то време није била незнатна, поготову када се зна да је то било 1814. године, после пљачке и турске освете од 1813. године.

Школско здање је било велико за то време: четири просторије, са подрумом, и још патосане даскама, казују нам да Остружани нису жалили ни труда ни новца да саграде лепу школу.

Према месту из „Описа“, школска зграда је била у истом дворишту где је и данашња зграда, у средини села и поред реке Дољанице.

Податак да је школа отворена 1. августа 1814. године је тачан али за период после првог устанка и вероватно је он и навео М. Ђ. Милићевића, који га је морао имати у рукама, да каже како је прва школа у Остружници отворена 1814. године.

Остали подаци се односе на стање у години 1874, када су и прикупљани. Овде треба још додати да је среска кућа тада била на Умци.

Овим подацима о првој школској згради у Остружници треба додати и изјаве грађана из Остружнице: Николе Рељића, Младена Остојића и Велибора Живановића, који су учили школу у овој згради. Они о тој згради знају ово:

Ова школска зграда је била у данашњем школском дворишту, на месту где су сада учитељски станови, испред којих се налази липа, за коју се мисли да је стара око 200 година.

За ову зграду се не зна када је подигнута. Она је била величине 10×10 м. Испод целе зграде био је подрум, над земљом зидан у камену, а на спрату су биле, прво једна, а затим две учионице и две собе за стан учитеља, један ходник по целој дужини зграде и једна собица за служитеља.

Школа је имала двоје спољне степенице.

Зграда је зидана од цигле, са великим прозорима, без решетака.

Ова зграда је срушена 1903. године, приликом зидања садашње школске зграде, за коју је коришћен део материјала од старе зграде.

Ако се пажљиво упореде ови подаци са „Описима“ из 1874. године, са сигурношћу се може закључити да је реч о истој школској згради, јер:

— место где је била зграда, према овим подацима, исто је;

— подзидан подрум је морао тако да се гради, због подводног терена (у данашњим становима, кад год је кишовита година, има воде).

— број просторија се такође подудара (друга учионица је свакако касније, када је број ђака нарастао, адаптирана од једне стамбене собе, или је можда и дозидана);

— доградња је највероватнија, јер се у извештајима из друге половине 19. века стално наглашава да је школско здање тесно и мало.

Како су се отварале школе

У време отварања школе у Остружници 1814. године, а и касније, све до 1836, није било скоро никаквих прописа о томе.

Зато је постојало право шаренило у врстама школе.

— Школу је могло отворити приватно лице, ако је нашло учитеља.

— Отварала их је и сеоска задруга или више њих заједно. Познате су такве школе: Николе Луђевице, Милутина Гарашанина, Поп-Луке Лазаревића, Хајдук-Вељкова и др.

— Нахијске школе је отварала и издржавала нахија.

— Среске школе су отварали срезови — таква школа је касније била у Остружници.

— Отваране су и црквене и манастирске школе.

Услов да се школа отвори био је да се пронађе учитељ, да се нађе зграда и да онај ко отвара школу обезбеди њено издржавање. А једина законска формалност била је дозвола државних и касније просветних власти да се школа региструје.

Како су отворане, тако су и затворане. Док има учитеља, има и школе. Када учитељ напусти школу, ако нема другог, школа се укида, до боље прилике.

Оваква пракса наслеђена је још из Карађорђева времена, па је такво стање трајало све до 1830. године. Основни узрок оваквој небризи за школе, нарочито сеоске, био је став кнеза Милоша Обреновића према писменим људима и школи уопште.

Милош, и сам неписмен, а окружен и таквим људима (Сима Паштрмац, Милосав Лаповац, Цукић и др.), није марио за писмене људе, чак је и зазирао од њих.

Поред тога, он је у то време имао пречих и важнији државних и личних брига, па је зато сав терет око издржавања школа пао на села и општине.

Због такве Милошеве политике према школству и десило се да је Београд добио другог учитеља тек 1819, а трећег 1828. године. У целој Србији 1834. године било је свега 63 основне школе, а од тога 24 општинске, и 29 приватних.

Године 1836. стање се нешто поправило: било је 26 правитељствених, 27 општинских и 19 приватних основних школа у Србији.²⁴

Тек 1833. године донет је први значајнији просветни акт „Устав народни школа у Књажевству Србије правитељством Књаза Милошем Тедор Обреновићем и одобрен и потврђен.“

Али овај „Устав“ изгледа није ни спроведен у праксу зато што је кнез Милош стално избегавао да држава плаћа учитеље и издржава школе.

Сретењским уставом од 1836. године стање за школство и просвету се поправља. Тада је одлучено да у сваком округу по два учитеља буду плаћена из државног буџета. Било их је 24, а плата им се кретала од 1.000 до 2.000 гроша годишње.

Две године касније, 1838, донето је и „Наставленије учитеља правитељствених и општествених школа Књажевине Србије“ и први програм за основне школе познат под именом „Назначеније учбени предмета који се у школама нормалним за прво и друго теченије школско предавати имају.“

Међутим, и поред ових школских закона и прописа, стање школства у Србији уопште се знатно не поправља све до доласка уставобранитеља на управу земље.

Поред објективних државних потреба нараслих у томе периоду у Србији, за организовање савременије администрације и управе уопште, а нарочито за нагли успон школства и просвете заслуга припада Јовану Стерији Поповићу, тадашњем „столоначелнику Попечитељства просвештенија.“

Године 1844. доноси се познати просветни акт „Устројеније основног училишног наставленија“ — први закон о основним школама у Србији — чији је аутор вредни Стерија.

Као што смо раније навели, програм основних школа у Србији, онај из времена Карађорђа, по којем је радила и школа у Остружници, важио је до 1830 године када се мења и програм и распоред разреда у

„малој школи“ како се она тада звала. Те 1830 године школа, са најмлађом, средњом и најстаријом класом, проширује наставне предмете. Најмлађа класа је учила: букварцев и начинитељ, срицање букварцев, букварцев читатеље, чтеније часловцев; средња класа: часловцев и псалтирцев, а најстарија: псалтирцев, грчки и немачки. По овоме програму се учило и ово: пјеније, молитве, численица, свештена историја, словенска граматика, грчки буквар, немачки буквар, српска граматика, катихизис и трговачки протокол.

Овај програм је далеко премашао снаге тадашњих учитеља, који су и сами у већини једва били писмени. Он се зато, по речима дра Милована Спасића и није спроводио, већ је сваки учитељ радио оно што је сам знао.²⁶ Зато „Тада се углавном у основним школама (1815—1838) учило: читати писати (буквар), рачунати (4 вида), молитве и свештена историја, ређе катихизис и словенска граматика.“

Године 1838. мења се наставни програм за основне школе. Он је сада реалнији за тадашње прилике у Србији. По овоме програму, поред елементарне писмености и верске наставе, уводи се и: српска граматика, писмени састави, све четири рачунске радње, разломци, правило тројно, народна историја и немачки језик.

По оваквом програму радило се до 1844. године, када су по Стеријином „Устројенију“ предвиђене две врсте основне школе, за село ТРОРАЗРЕДНА, а за вароши ЧЕТВОРАЗРЕДНА.

Овај Стеријин Програм био је реалнији за тадашње услове у Србији, јер је избачен немачки језик, а уведени потребнији: земљопис, природне науке и „обшта знања сваком Србину нужна.“

Учитељ Коста ЈОВАНОВИЋ

После одласка из Остружнице Николе Николајевића почетком 1816. године, за учитеља долази у ову школу Коста Јовановић. Овај податак сазнајемо код Мите Петровића, а постоји још један који нам то потврђује.²⁷ То је једно писмо, које је учитељ Коста Јовановић послао из Остружнице Николи Николајевићу у Крагујевац. У овоме писму Јовановић извештава Николајевића о његовој породици, која је и даље живела у Пећанима, поред Остружнице. Писмо је датирано 19. децембра 1820. године.

Ова два податка, су за сада, једини доказ да је учитељ Коста Јовановић радио у

Остружници од 1816 — 1820. године. Да ли је он био у Остружници и после 1820. године и да ли је ова школа тада радила — није се досад могло утврдити.

Међутим, како је то била „срезска“ школа, а имала је и нову и добру зграду, могло би се веровати да је школа радила и у томе времену.

Године 1826. школа у Остружници је радила. То је записао Јоаким Вујић, који је, у повратку из Палежа, прошао и кроз Остружницу.

„Пак идући“, пише Ј. Вујић, „баричким путем дођем на реку Дубоко, коју преко једне ћуприје пређем, и после попнем се на велику планину, именуему Дубока, пак спустим се једној механи звану Умка. Овде мој кочијаш окрепи коње, даде им сена и мало зоби, после одавде кренем се, пак покрај Саве путујући доспем у село Остружницу, турски зовому Маџар-Ђоја.

У овом селу јест и скела гди се из Србије у Немецку претурује марва, а наипач свиње.

Овде је и Јего Књажевског Сијатељства Г. Милоша армицарски дом, који састоји се из једног департемана, које различите садржи собе, а доле јест кафана, и једна механа са различитим собама.

Армицар и надзиратељ овога дома зове се Г. Јоан Антич, који ме учтиво прими и радосно угости.

У овом селу цркве нема, него је једна школа с 12. ученика и једним учитељем.

Ја одавде опростим се с Г. Јоаном Античем, армицаром.²⁹

Ето, толико нам записа Јоаким Вујић о школи у Остружници, али заборави да нам име учитеља запише!

Можда је тај учитељ био Коста Јовановић, за кога знамо да је овде био 1820. године?

Да ли је ова школа радила и после 1826. године, такође није познато, али постоји само једна индиција за ту претпоставку.

Млађи син бившег првог учитеља Николе Николајевића — Коста, који је рођен у Остружници крајем 1821. године, учио је основну школу у Остружници. То је могло бити око 1828/29. године, па би се могло са извесношћу рећи да је школа радила и после 1826, односно око 1828.

Учитељ Јован ЈОВАНОВИЋ

И поред свих трагања није се могло наћи података о раду школе од 1826. до 1831. године, па је и тај период рада ове школе остао нејасан.

Године 1831. у Остружници је радио учитељ Јован Јовановић. Ово се види из једне молбе његове коју је упутио кнежевој канцеларији, молећи да му се подари нека писарска служба, јер од учитељске плате не може да исхрани своју породицу.³⁰

Како је ова молба писана у септембру 1831. године, може се закључити да је учитељ Јовановић овде радио и претходне школске године, 1830/31.

Међутим, Јовановић није добио писарско место, већ је остао и следеће године у Остружници, када је уместо писарског места добио, на име „дарованија“, 30 гроша.³¹ Овај податак се може двојако тумачити:

— да је учитељу Јовановићу, због мале плате, дата помоћ од 30 гроша, или

— да је исти учитељ, тражећи боље место, остао и без учитељског, па му је због тога дата ова помоћ.

Да је ово друго вероватније, говори један податак. Наиме, Атанасије Теодоровић, тадашњи директор школа у Београду, извештава из Топчидера, 8. 10. 1832. године, кнеза Милоша да Остружница, Рипањ и Велико Село траже пароха и учитеља за децу „многочислену“.³² Судећи по овоме, изгледа вероватније да учитељ Јовановић није радио у Остружници школске 1832/33. године, односно да школа није радила те године.

Да ли је Остружница нашла учитеља за „децу многочислену“ 1832. године, тешко је тврдити, јер о томе нема података.

Ова неизвесност о раду школе у Остружници траје и даље, све до 1841. године, па се не зна да ли је школа у томе раздобљу радила.

Овакве појаве, да школа не ради и поред добре школске зграде и њене традиције, и деце дорасле за школу, какав је био случај у Остружници, Рипњу и Великом Селу — биле су честе у Србији у првој половини 19. века, па и доста касније.

Узрока за ово има више:

1. Пре свега, није било довољно учитеља, а они су морали да полажу испит пред комисијом;

2. Биле су мале и нередовне плате, јер општине нису имале довољно средстава, али ни разумевања за рад учитеља.

3. Сеоским општинама је било важније да им учитељ буде добар општински писар и певчик у цркви, а учење деце им је била споредна дужност, што је на жалост одговарало и учитељима, због малих плата.

Ево и једног примера за ову појаву, који се односи на школу у селу Железнику, одмах поред Остружнице, а потиче из знатно каснијег периода, чак 1861. године.

Општински суд у Железнику моли Управу просвете да дотадашњег учитеља Михаила Драгојловића остави, „ер е исти више због канцеларијских послова, него због саме школе потребан, пошто ми сами школу из наше касе издржавамо, а деца само толико у школу иду, колико само да науче да се Богу молити могу. У случају пак, кад би нам Управа просвете другог хотела послати, ми га неби могли примити, зато што таи ново постављени учитељ неби дела наше канцеларије познавао, а двојицу никако држати не можемо због слабог нашег финансијског стања општинског.“

У Железнику
30. Јулиа 1861. год.

(мп)

Пред. Прим. Суда Обшт. Железничког
Марко Урошевић
членови
Радован Гаић
Живан Николић⁴³³

Сличан случај тих година био је и у суседној Сремчици где је њихов учитељ Димитрије Крстић обављао такође учитељску и писарску службу, што се види из деловодног протокола ове општине.

4. Недостатак школских зграда, прибора, намештаја, учила и основног најнужнијег прибора.

5. Усељавање Општинског суда у школску зграду, какав је случај био у селу Великој Моштаници.

6. Честе жалбе и тужбе општинских власти против учитеља просветним и црквеним властима, па чак и туче како је забележено у Летопису школе у Сремчици!

О свим овим појавама има доста података у Деловоднику Министарства просвете и извештајима среских начелника. А и саме општинске власти по селима нису осећале потребу у школама, углавном због терета око њиховог издржавања.

Ево и једног документа о томе.

Окружни начелник округа београдског извештава Попечитељство просвете и каже:

„6. априла 1840. г. Народ Среза Туриско-колубарског у своје срезу школе имати не жели, народ пак Среза Посавског, да ове не може ове године у своим Срезу издр-

жавати, за то, што е раном оскудан, а Грочанског зато, што општине селске приходе из кои би учитеља плаћати могли, немају.“⁴³⁴

Колике су биле те тешкоће око издржавања школа види се и из извештаја директора нормалних школа за Србију Тимоција Милашиновића, од 21. октобра 1841. године, који се односи баш на Остружницу.

Поред осталог, у томе извештају стоји:

„Тако Остружничка нурија, где је већ и школа уза цркву сазидана, састоји се из места Остружнице од 100 кућа, Железника око 80, Моштанице од 100, Пећана око 20, Умке око 30 и Руцке око 20 кућа, дакле свега 310 кућа.

Кад би се сада на сваку кућу по 2^{1/2} ожењене главе узеле као што се по речима Петра Даниловића, Михаила Остојића и Марка Петровића из Остружнице, кои су се самном разговарали, праведно учинити може, то бо нуриа ова 775 гроша или 129 талира примала, за коју би се плату у Остружници и способног и сталног учитеља наћи могло.“⁴³⁵

Из овога цитата се јасно види какве су све муке мориле наша села у то време и да је једино решење било ово које су кметови села Остружнице предлагали.

Међутим, иако су тада, па и много доцније у Србији постојале такве школе, које је издржавало више села, ипак је и ту било тешкоћа и проблема. Свако село је хтело да има своју школу, у своје месту, јер им је то било лакше за децу да не пешаче по више десетина километара или, пак, да ноћивају у школи. Због тога је пружан отпор овим школама.

Ово потврђује и случај у Великој Моштаници, која је припадала цркви остружничкој, као и у Железнику. Ова два села имала су своју школу, коју су издржавала, а ипак су морала да плаћају и издржавање школе у Остружници, јер је ова била „нуријска“ или „среска“ школа за целу територију остружничке парохије. Због ових и сличних разлога изгледа да и школа у Остружници није радила од 1832. до 1840. године.

Године 1840. новопостављени парох остружнички Недељко Илић тражи другу парохију због недостатка стана и каже „гди сам и школско зданије са допуштењем и одобрењем власти и општества уживао. Сад пак почем е зимус новопостављени учитељ дошао, каже ми општество да из зданиа школског излазим.“⁴³⁶

Како је ова молба датирана 28. марта 1840. године, а нови учитељ је дошао „зи-

мус“, значи да је школа радила крајем 1839. године, или почетком 1840. Штета што нам поп Илић није забележио и име тога учитеља!

Ако је за 1839. годину, односно 1840. још увек спорно да ли је школа у Остружници радила, за школску 1841/42. годину имамо сигурне доказе.

Учитељ Симеон ИЛИЋ

Из списка ученика „Остружничке јуности“ за друго полугодиште 1841/42. године, датираним 30. јуна 1840, види се да је школа радила и да је учитељ, односно „Бетонаставник Јуности Остружничке“ био Симеон Илић.

Учитељ Илић је родом из Доњег Ковина, а свршио је основну школу у родном месту, гимназију и један разред богословије

у Карловцима.³⁷ Он је остао само једну школску годину у Остружници, па га је Министарство просвете у јесен 1842. преместило у суседно село Вранић, истога среза. Као прилог за 1842. годину даје се: рапорт окружног начелника, списак ђака остружничке школе за исту годину другог полугодишта, успех и програм.

I Доставља спискове ученика за II течење 1842. године за школе у Срезу Посавско-Остружница и Железник.

II У срезу Грочанском: Врчин, Ритопек, Гроцка и Вишњица.

III У срезу Туријско-Колубарском не налази се ни једна школа.

22 Јулиј 1842
у Београду

Началник полковник
Лазар Ивановић

2.

СПИСАК³⁸

Моралног поведенија Остружничке јуности другог Течења лета 1842 и њихови Родитеља каквог су иманиа и чиме се занимају

Число Име и презиме	Владање	Каквог су иманиа	Име и презиме отца	Са чиме се занима
1. Александар Павловић	худо	средњег	Павле Лаић	земљоделац
2. Александар Петровић	добро	средње	Павле Петровић	земљоделац
3. Груица Поповић	добро	средње	Михаило Поповић	парох Остр.
4. Димитрије Јовановић	добро	доброг	Петар Јовановић	земљоделац
5. Јован Радојковић	добро	средње	Радојко	меанција
6. Милован Андреевић	добро	слабог	Андреа Остојић	земљоделац
7. Милосав Јовановић	добро	добро	Јован Кузмановић	земљоделац
8. Миленко Деспотовић	добро	средње	Сава Деспотовић	земљоделац
9. Марјан Маринковић	добро	добро	Петар Маринковић	земљоделац
10. Матеа Настасовић	добро	средње	Павле Настасовић	земљоделац
11. Марко Савић	добро	сиром	— —	—
12. Маринко Томић	добро	слабог	Јеврем Томић	земљоделац
13. Никола Јовановић	худо	слабог	Јаков Јовановић	земљоделац
14. Никола Илић	добро	средње	Недељко Илић	парох Остр.
15. Петар Ђокић	добро	средње	Ђока Паин	земљоделац
16. Ранко Марковић	худо	слабо	Марко Ђурић	земљоделац
17. Селимир Драгичевић	добро	средње	Антоније Драгичевић	земљоделац

число ученика 17.
у Остружници 30 Јуниа 842

Симеон Илић
Бетонаставник
Јуности Остружничке

К Л А С И Ф И К А Ц И Ј А

ПСАЛТИРЦИ I-ве КЛАСЕ

1. Ранко 15 година
(испит не совршио због свог худог посещенија школе)

ЧАСЛОВЦИ
превасходни

Миленко Деспотовић 10 година

I-ве класе

1. Матеа Настасовић 10 година
2. Димитрије Јовановић 11 година
3. Александар Павловић 14 година

БУКВАРЦИ СТАРИЈИ

I-ве класе

1. Марјан Маринковић 7 година
2. Александар Петровић 7 година
3. Селимир Драгичевић 6 година
4. Никола Илић 5 година
5. Груица Поповић 6 година

БУКВАРЦИ МЛАЂИ

превасходни

1. Јован Радојковић 7 година
2. Петар Ђокић 7 година

I-ве класе

1. Марко Савић 7 година
2. Маринко Томић 7 година
3. Милован Андреевић 7 година
4. Никола Јовановић 7 година
5. Милосав Јовановић 5 година
(ради своје болести испит совршили нису)

у Остружници
30 Јуниа 842

Симеон Илић
ђетонаставник
јуности Остружничке

ПРЕПОДАВАНИЕ НАУКА

I-во МЛАДИМ БУКВАРЦИМА

I-во Молитву Господи, Отче наш, Богородице Дјево, Символ вере

II-го СТАРШИМ БУКВАРЦИМА

I-во Гореописане молитве, 7 дарова Духа свјатаго, Псалтир, 7 дела Милости пјеније, 7 дела Милости Духова, Девет заповести Церковних.

I-во ЧАСЛОВЦИ

Од начала Јутрение, до конца шестог 2-го кратко христјанско поученије
Од начала, до 30 ог вприси

3-ће рачун

Перви вид, собрание и вторго вида остатсја
4-то псалтир

I-во Псалтир од 10 те Катихизма до Конца
5-то историја

од Главе 9-те до Конца
6-то катихизис

од члена 7-ог до Грехова

Рачун

Перви вид собрание и вторго вида остатсја.

Учитељ Вујица ПОПОВИЋ

Наместо премештенога учитеља Симеона Илића, у Остружницу је дошао у јесен 1842. године свршени клирик Вујица Поповић.

Вујица је био син остружничког свештеника Михаила „надзиратеља школе у Остружници“.³⁹

Свештеник Михаило Поповић био је из рода Павла Поповића из села Вранића, устаничког старешине и саветника Карађорђевог, па је као утицајан човек лако преместио Симеона Илића из Остружнице у Вранић, а поставио свога сина Вујицу, иако је село било против тога премештаја и постављења.

Међутим, како је поп Михаило убрзо умро, крајем 1842. године, то Вујица остави учитељску службу и већ у фебруару 1843. године, запопи се и прими очеву нурију у Остружници. Овај поступак Вујице није био усамљен. И у другим школама су учитељи замењивали буквар требником, јер је то била уносија и сигурнија служба.

Учитељ Милош ЈОВАНОВИЋ-СУШИЋ

Сада опет настаје натезање око места у Остружници. Бивши остружнички учитељ Симеон Илић никако није хтео да остане у Вранићу, па је тражио повратак у Остружницу.

По, он је није добио, већ опет један Остружничанин.

У Остружницу је дошао за учитеља Милош Јовановић-Сушић из угледне фамилије Сушића. Он је дотле био у селу Железнику као учитељ. Молбу Сушићеву је потпомогло и село, па је он ступио на дужност у Остружници у пролеће 1843. године.

Да би се некако удовољило и учитељу Илићу, он је исте године премештен из Вранића у Железник, на раније место Сушића.

Симеону Илићу се није допао Железник па је већ исте године по молби премештен у Голубац. Ни тамо није дуго остао, већ 1845. године је учитељ у селу Цветановцима среза колубарског, одакле је, као слаб учитељ, позван на похађање курса у Београду.

Милош Сушић је рођен у Остружници 1821. године. Основну школу је вероватно завршио у родном месту, а после тога је учио гимназију и завршио богословију у Београду.

Где је Милош Сушић био као учитељ пре Железника није познато, зна се само да је у Железник дошао 10. октобра 1842. године, а у Остружницу је прешао 6. марта 1843. године.

Али ни њему се није допала учитељска служба, или плата, па већ у јесен 1843. тражи неку службу у полицији, коју није добио.

Ипак, успео је да у јесен 1844. године добије место у Београду, у Теразијској школи, са платом од 135 талира. Сушић је био веома окретан и способан човек, па га идуће године премештају у школу код Саборне цркве, затим добија повишицу и још чин ђакона, тако да је и у цркви радио и имао две плате!

О учитељу Сушићу се налазе подаци у Списку учитеља у Београду за 1845/47. школску годину:

„Ђакон свештеник Милош Сушић из Остружнице свршио Богословију у Београду Био учитељ у Железнику 2 године, а у Остружници 3 године. Добре способности, 25 година стар — ожењен. Плата 125 талира и 10 додатак.“⁴⁰

Ови подаци о Сушићевом раду у Железнику су само делимично тачни. Он је провео у Железнику од 10. октобра 1842. до 6. марта 1843. године, када је прешао у Остружницу, наместо учитеља Вујице Поповића, који се запопио.

Дакле, није две године, већ само једну непуну школску годину је Сушић био у Железнику.

Што се тиче Остружнице, ни ови подаци нису тачни. Он је у Остружницу дошао 6. марта 1843, где је остао до јесени 1844. године, што излази да је у овој школи провео једну годину и седам месеци.

Где је он нашао још годину и по дана рада у Остружници, тешко је проверити. Једино, ако није био у Остружници и пре Железника, односно да је Сушић био тај учитељ кога помиње свештеник Недељко Илић 1840. године, због кога је морао да се сели из „зданиа школског“?

Ђакон и учитељ Милош Сушић је стално био у Београду од доласка 1844. године. Како је био окретан и сналажљив човек, а волео новац, он се убрзо обогатио.

Имао је, поред куће на Варош-капији, и кафану на Зеленом венцу, која је у старом Београду била позната под именом „Сушићева кафана“, у којој је једно време радило и београдско позориште.⁴¹

Код Сушића је једно време становао као ђак Милан Ђ. Милићевић 1845. године. Отац Миланов био је у сродству са Сушићем: једна његова снаха била је од Сушића из Остружнице.

Ево како је мали ђак Милан описао Милоша Сушића:

„Други дан по доласку у Београд, одведе ме отац нашем пријатељу Милошу Сушићу, ђакону и учитељу теразијске школе, која је била на данашњем плацу, само на другој страни, онамо на цариградском друму.

Остао сам на стану и храни у Сушића, а код њега сам и у школу ишао до уписа у гимназију. Сушић је био човек необично вредан и жудан да заради и да стече.

Као ђакон припадао је цркви св. Марка, али је се врло радовао кад од Митрополита Петра дође наредба да он, Сушић, у недељу служи у Великој цркви: тек у суботу је свакад ранио у цркву светог Марка...

Али није ми било угодно у кући његовој. Његова жена била је са села, као и ја, и требало би да је мени ближа, али она се била толико поварошила да је мрсила среде и петке.

— Забога, пријатељу — зборила би ми прија Василија, жена Сушићева, — зар да се ово толико јело баци? (оно што је остало од уторника или четвртка.)

— Једи то, лудаче, — рекао би ми пријатељ Сушић — маст је три гроша, а зеитин седам, па опет не ваља.“⁴²

Учитељ Гаврило СТАНКОВИЋ

После одласка учитеља Милоша Сушића из Остружнице у јесен 1844. године за Београд, на његово место је постављен Гаврило Станковић.

Овај податак се налази у „Списку учитеља округа Београдског, Ваљевског и Шабачког, који су у предавању узбени предмета слаби, а у чин свештенички не намењавају ступити.“

За учитеља Гаврила Станковића у овом списку су дати следећи подаци:

„Гаврило Станковић, учитељ у Остружници има 50 година, удовац, учио основно училиште једну годину ипо дана у Руми. Одвећ мале способности, поведанија врло доброг.

Плата 800 гроша годишње, обитавалиште и огрев.“⁴³

Овим подацима треба још додати да је учитељ Гаврило родом из Остружнице, из познате и угледне фамилије Станковића, која је дала у првом и другом устанку неколико угледних народних старешина и кнезова. Па и касније за време кнеза Милоша из ове фамилије било је неколико кнезова, односно капетана. Сем овога податка за учитеља Гаврила Станковића, нема ништа више, ни докле је радио у Остружници. Према горњим подацима учитељ Гаврило Станковић је радио у остружничкој школи школске 1844/45. Међутим, он се више не појављује у документима за наредне године, што би значило да је, као слаби учитељ, отпуштен.

Још један податак потиче из те године. То је извештај окружног начелника Попечитељству просвете да је училиште у Остружници поправљено, као и здање учитељско. Овај извештај је датиран 20. новембра 1845, па се из тога закључује да је школа радила школске 1845/46. године, али се не зна који је учитељ тада био.

Учитељ Нићифор ВУЈЧИЋ

Овај учитељ се појављује 1847. године у Остружници, што се види из његове молбе Министарству просвете, у којој тражи монашки чин, јер је, вели, завршио богословију.⁴⁴

Да ли је он дошао у Остружницу 1845. године, после Гаврила Станковића, или касније, није се могло проверити, али је вероватно већ био овде када тражи да оде у калуђере.

Учитељ Иван СТАНКОВИЋ

И овај учитељ се појављује године 1847. у Остружници.

Он 3. маја 1847. моли архиепископа да га прими у неки манастир у шабачкој епархији, јер му је, каже, то била жеља још од јуности, а свршио је богословију.⁴⁵

Исте године овога учитеља тужи један сељак из села Звечке, код Палежа, што га је треснуо песницом по глави. Ова тужба је датирана 24. маја 1847. године.⁴⁶

Иван Станковић је напустио учитељску службу, што се види из деловодног протокола Мин. просвете, где се помиње као бивши учитељ у Остружници.⁴⁷

Учитељ Живота ОСТОЈИЋ

Живота Остојић се помиње као учитељ у Остружници 22. јула 1848. године у једном извештају начелника округа београдског, који извештава просветне власти да се овај учитељ измирио са кметовима у Остружници.⁴⁸

Само два дана касније, заведена је молба Обшества остружничког у којој траже да им се пошаље учитељ „од 60 талира“ — што је вероватно доказ неслагања са дотадашњим учитељем Животом Остојићем, са којим су имали незгода око плате.⁴⁹

И поред измирења учитеља и Општине, ипак је Живота Остојић морао отићи из Остружнице, јер се идуће године појављује нови учитељ.

Учитељ Илија МЛАДЕНОВИЋ

Учитељ Илија Младеновић је радио у Остружници школске 1848/49. године. Ово се види из извештаја Милована Спасића, главног управитеља основних училишта, у којем он предлаже да се Илија Младеновић „због крајње небрижљивости премести на мању плату“. Овај извештај је заведен 25. јула 1849. године.⁵⁰

Још један документ из те школске године постоји. У списку школа и броја ученика за 1849. годину, забележено је за школу у Остружници ово:

„Среско училиште, ђака у I-ом разреду 11, а у II-гом 11, успех добар.

Здание тескобно и у слабом стању.

Има малу градину.“⁵¹

За следећу школску годину — 1849/50 — нема података о учитељу у Остружници.

Учитељ Јован НИКОЛИЋ

Јован Николић је радио у Остружници школске 1850/51 године. Те године Милован Спасић, главни управитељ школа у Србији, предлаже учитеља Николића за смањење плате, због небриге о школи. Овај Спасићев извештај заведен је 11. августа 1851. године, што значи да је Јован Николић радио те школске године у Остружници.⁵²

Учитељ Нићифор ВУЈИЧИЋ (по други пут)

Овај учитељ је опет дошао у Остружницу, одакле је отишао пре 1847. године. Он се води по Шематизму за школску 1851/52. годину.

Те године овде је било 12 ђака. Узгред да кажемо број од 12 ученика у целој школи, за данашња схватања необичан, тада је био скоро нормалан. (У округу београдском, у 18 школа, те године било је само 210 ученика. Биле су школе са само два ђака (Барошевац код Лазаревца), а највећи број ученика био је у селу Железнику — 25. Да би се ово схватило, треба знати да су тада у селима биле ТРОРАЗРЕДНЕ школе и да није постојала законска обавеза да их сва деца дорасла за школу морају похађати.)

О раду овога учитеља није се могло ништа сазнати.

Тако исто, нема података ни за период од 1852. до 1855. године, па се не зна који су учитељи за то време радили овде.

Учитељ Светозар БОШЊАКОВИЋ

У Шематизму се овај учитељ води школске 1854/55. године, а радио је овде до 1859.

Он је имао несугласица са мештанима. Тако, он тужи сељаке што о задушницама долазе у школу и ту једу и пију. За ово је тужио и надзиратеља школе — остружничког свештеника.⁵³

Идуће године се опет жали на општину остружничку што школска зграда није на време оправљена.

Вероватно због неслагања са општинским властима, школским надзиратељем, а и сељацима, Светозар Бошњакковић одлази из Остружнице 1859. године.

И после његовог одласка, у Остружници се стање није поправило.

Само у оној школској години када је Бошњакковић отишао из Остружнице, променило се неколико учитеља.

Најпре се помиње Василије Петровић, који тражи пет дана одсуства ради обиласка породице.

Затим, исте године, Вучко Николић моли да га разреши учитељске дужности, јер хоће „другим животом да живи“.

Исте године и Јован Талић, родом из Остружнице, свршени богослов, тражи учитељско место у Остружници. Општина, пак, хоће за учитеља Петра Станковића, такође родом из Остружнице, јер је и он поднео молбу за то место.

Како се види, направило се неко замешателство око школе у Остружници, кад се за једну годину оволико учитеља помиње.

Међутим, ниједан од Остружничана није добио ову школу, јер се идуће године појављује Јеремија Марковић.⁵⁴

Учитељ Јеремија МАРКОВИЋ

Он се води као учитељ у Остружници 1860. године.

Те године он тражи осам дана одсуства да оде до своје куће и обиђе породицу. То је било 14. марта, а већ убрзо иза тога, он тражи премештај за село Јабучје или Уб.⁵⁵

Међутим, он је исте године, 6. јуна, осуђен због нечега на 30 дана затвора, па је зато отпуштен из службе.⁵⁶

Учитељ Јосиф СТАНИШИЋ

По одласку Јеремије Марковића, у Остружницу је дошао Јосиф Станишић.

О њему нема никаквих података, сем једне молбе општине у Остружници, у којој моле да им се на његово место, пошто намерава да „звање остави“, постави за учитеља Спасоје Алексић, из села Глоговца у Мачви.⁵⁷

Ова молба општине није усвојена, дошао је други учитељ у Остружницу.

Учитељ Јован ПЕТКОВИЋ

Јован Петковић је дошао у Остружницу 20. јуна 1860. године. Он је дотле био на служби у селу Грабовцу, код Палежа.

Већ идуће године Јован Петковић тражи место у Београду, у школи на Врачару.⁵⁸

Мислећи да ће Петковић добити Београд, Остружницу тражи свршени богослов Радован Сушић, родом из Остружнице.

Ево текста те молбе:

УПРАВО ПРОСВЕТЕ!⁵⁹

„Јасам покорноподписани ове године совршио науке Богословске, какови сам успех учинио увидеће Управа Просвете из приложеног свидетелства под 1. Спреман дакле за звање учитељско, молим покорно Управу Просвете, да ми исто звање учитељско ако е могуће подарити изволи, у Смедереву или Пожаревцу — а на последак у Остружници, као месту мог рођења, почем дојакошњи учитељ Г. Петковић не жели више тамо остати.

у Београду 30ог Јуна
1861, године

Управе Просвете
покорни
Радован Сушић.“

Управа Просвете

„Сам покорноподписани ове године совршио науке Богословске, какови сам успех учинио увидеће Управа Просвете из приложеног свидетелства под 1. Спреман дакле за звање учитељско, молим покорно Управу Просвете, да ми исто звање учитељско ако е могуће подарити изволи, у Смедереву или Пожаревцу — а на последак у Остружници, као месту мог рођења, почем дојакошњи учитељ Г. Петковић не жели више тамо остати.“

*у Београду 30ог Јуна
1861. године.*

*Управа Просвете
Покорни
Радован Сушић*

Факсимил молбе Радована Сушића, свршеног богослова управи просвете 1861. године

Le fac-similé d'une requête de Radovan Sušić, théologien diplômé à la Direction de l'instruction publique, 1861.

Међутим, Јован Петковић није добио Београд, већ је остао још једну школску годину у Остружници.

Но, њега сада тужи школски надзиратељ Алекса Илић, јер је против њега поднео тужбу сељак Алекса Петровић.

Вероватно озлојеђен због тужби, учитељ Јован Петковић, по молби, иде из Остружнице у село Врело, ваљевског округа, 12. јула 1862. године.⁶⁰

Учитељ Радован СУШИЋ

По одласку Петковића, у Остружницу у јесен 1862.⁶¹ године долази најзад Радован Сушић. Он је из старе фамилије Сушића, која и данас постоји у Остружници. Није се могло утврдити колико је година остао у овој школи.

Нови наставни програм

По програму Стерије Поповића од 1844. године, који се звао „Наставленије у смотрењу учбених предмета“, настава се изводила у Србији до 1850. године.

Те године 22. јула донет је нови наставни програм према коме су се у сеоским троразредним школама изучавали ови предмети:

I разред

- Штица и буквар (читање српско и словенско)
- Бројање и писање бројева до сто
- Писање на табли и прегледалици
- Молитве: Оче наш, Богорице Дјево и Вјерују

II разред

- Читање из читанке прве
- Читање из Часловца
- Свештена историја прва знања наизуст
- Четири проста вида рачуна с Таблицом
- Писање молитава на српском језику

III разред

- Читање из друге читанке
- Читање из Псалтира

— Свештена историја: прва знања на изуост

— Катихизис

— Земљопис

— Разнонаредени бројеви

— Писање писмених састава

Црквено појање било је обавезно у сва три разреда.

Велике разлике нема у програму од 1850. године према оном Стеријином из 1844: поред читања, писања, рачуна и земљописа, као и молитава и црквеног појања, из старог програма, сада је избачен предмет Обшта знања сваком Србину нужна.

И у овом програму је главни акценат дат верском образовању и васпитању, што је и разумљиво, јер су чак и надзор у школама обављала црквена лица, поред средњих начелника.

Међутим, ни овај програм није био дуга века. Већ 1863. године доноси се нови „Закон о устројству основних школа“, по коме су основни предмети ови: наука хришћанска, читање, писање, рачун и познавање природе. За овај програм је карактеристично што се поново уводи познавање природе, а избацује часловац и псалтир, који су преко сто година били не само главна него и једина лектира у српским основним школама. Ова редукција је представљала велики напредак за то време.

Уместо ових црквених књига, остало је словенско читање, као штиво уз читанке.

По овоме програму изводила се настава до 1882. године.

Учитељ Јован ТАЛИЋ⁶²

Од 1863. до 1866. године у Шематизму нема података о остружничкој школи, а није се могло наћи ни других извора о томе.

Ипак, то не мора да значи да школа није радила за то време.

Дешавало се и код других школа да их нема у Шематизму, а ипак су радиле. Ово долази из више разлога: можда је извештај од школе закаснио, или у те дане није школа радила (извештаји су достављани крајем календарске године).

А можда је те године школа била ПРИВАТНА или СПОРЕДНА, а ове се нису уносили у државни календар — Шематизам.

Године 1866/67. школа је радила. Учитељ је био Јован Талић из Остружнице. Његов предак, који се исто звао Јован један је од потписника КОНТРАКТА са првим учитељем 1805. године.

Јован Талић је завршио богословију у Београду 1859. Он је те године тражио место у Остружници, али га тада није добио. Где је био за то време, није се могло утврдити.

Јован Талић је радио у Остружници само једну школску годину — 1866/67.

Већ следеће године Јован Талић напушта учитељску службу и прима остружничку парохију, јер је свештенички позив био гада уноснији и сигурнији.

Талић је био свештеник у Остружници до краја живота, помиње се чак и 1890. године.

Од 1867. до 1872. године у овој школи се изменило пет учитеља, који су радили само по једну годину:

— Стеван Сабовљевић, био је 1867/68. шк. године;

— Светозар Михаиловић, школске 1868/69;

— Александар Живић, школске 1869/70;

— Илија Станковић, школске 1870/71;

— Димитрије Карамарковић, 1871/72. школске године.

За ове учитеље за сада нема никаквих података, сем за Илију Станковића, који је био родом из Остружнице, из угледне породице која је деценијама давала кнезове и капетане за посавску кнежину, односно срез.

Учитељ Јован ПУЉЕВИЋ

Јован Пуљевић је дошао у Остружницу у јесен 1872. и остао у овој школи четири године.

Из Остружнице је премештен 1877. али се не зна у које место. Тек касније он се појављује у селу Кобиљу, године 1884, у срезу пожаревачком, одакле је премештен у Бели Поток, под Авалом.

Учитељ Глигорије ГАВРИЛОВИЋ

Глигорије Гавриловић је дошао у Остружницу 1877. године и радио је овде до 1881. Ни о овоме учитељу нема никаквих података, сем да је у Остружници радио четири године.

То је морао бити старији учитељ, јер се помиње 1858. године као учитељ у селу Великој Моштаници, истога среза, одакле је тада премештен у Рогачицу, у Подрињу.

ЗАКОН О ОСНОВНИМ ШКОЛАМА 1882. ГОДИНЕ

По наставном програму од 1863. радило се до 1882. године, када је донет Закон о основној школи. Тада је министар просвете био Стојан Новаковић, који је и потписао овај документ.

По овоме закону изучавали су се ови предмети у основној школи:

- наука хришћанска
- српски језик (са словенским читањем)
- земљопис
- историја српска и општа
- рачун са геометријским облицима
- познавање природе
- пољска привреда
- цртање и краснопис
- певање (црквено и светско)
- гимнастика

У школи за женску децу учи се још и женски рад.

Основна школа први пут у Србији има шест разреда и дели се на нижу (I—IV) и вишу (V и VI) школу.

Годину дана касније донет је још један значајан пропис, који се односи на сеоске школе. Наиме, све до 1883. године у Србији су сеоске школе биле ТРОГОДИШЊЕ, а у градовима ЧЕТВОРОГОДИШЊЕ. Расписом Министарства просвете бр. 5991, од 18. јуна 1883. године и сеоске школе су постале ЧЕТВОРОГОДИШЊЕ.

Распис гласи: „Где год је био лане трећи разред основне школе по селима, а имаде ђака који би наставили учење, отвориће се почетком 1883/84 школске године и четврти разред, с обзиром на чл. 3. Закона о основној школи од 31 децембра 1882. године. Ученици који су лане добрим успехом завршили трећи разред, превешће се у четврти, те да заокруже учење прописано за нижу основну школу.“

Међутим, ова наредба није спроведена у многим сеоским школама, јер учитељи нису били спремни да раде и у четвртом разреду, а и сељаци су нерадо давали децу, сматрајући да им је довољно трогодишње школовање. Зато је министарство просвете издао још једну наредбу 1884. године, у којој се вели:

„1. У свим основним школама ове године морају се отворити и четврти разреда.

2. Сваки учитељ биће строго кажњен, ако се докаже да његовом кривоцом није отворен ове школске године четврти разред.

3. На сумњу да се који одбор школски усуди решавати да не буде четвртог разреда, учитељи су дужни то одмах јавити Министарству просвете и црквених дела, јер им доцније правдање неће вредети.“

У Остружници је отворен и четврти разред по првом распису 1883. године.

Остали учитељи

После учитеља Глигорија Гавриловића, школске 1881/82. године, дошао је Светозар Арсенијевић. Он је остао само једну школску годину.

Сима Благојевић је био у овој школи школске 1882/83. године.

Катарина Ценићева је дошла у Остружницу почетком школске 1883/84. године. Пре Остружнице била је од 1880. до 1882. године у Малом Мокром Лугу, среза врачарског, а затим је следећу годину провела у Обреновцу. Из Обреновца је премештена у Остружницу.

Учитељица Ценићева је прва жена која је радила у овој школи. Она је овде провела три школске године, па је 1887. године, опет премештена у Мали Мокри Луг.

Треба истаћи да је у то време, док је Катарина Ценићева била у Остружници, овде живео и Мита Ценић, наш познати социјалист и издавач и покретач многих социјалистичких листова и часописа. Он је у Остружници 1883. године издавао лист „Истина“. У Остружници је Ценић имао мањи посед и на њему је и живео. Судећи по презимену, могло би се рећи да му је учитељица Катарина била рођака, вероватно сестра.

Милева Младеновић је била, после учитељице Ценићеве, школске 1887/88. године.

На место Милеве Младеновић постављен је Петар Јовановић, који је овде провео од 1888. до 1891. године.

Године 1888. отворено је и ДРУГО одељење у Остружници, које је водила учитељица Даница Флеријева. Она је учила први разред, а учитељ Јовановић — II, III и IV. Даница Флеријева је радила само једну школску годину.

Ружица Јовановић, супруга учитеља Петра, дошла је на место Флеријеве, али је и она радила само једну школску годину у Остружници.

Школске 1890/91. ради и даље учитељ Петар Јовановић, а наместо Ружице долази Вукосава Живковић.

Следеће школске године наместо учитеља Јовановића долази *Милан Малешевић*, а Вукосава Живковић остаје. Милан Малешевић је овде радио само једну школску годину па је премештен у село Дражевац, истога среза, где је остао до 1897. године.

Наместо Малешевића долази *Димитрије Миловановић*, а учитељица Вукосава Живковић остаје и ове школске године.

Школске 1893/94. Миловановић и Живковићева су премештени из Остружнице, а на њихово место долази брачни пар, *Душан* и *Зорка Стојановић*, који су дотле радили у селу Неменикућама, среза космајског. Душан Стојановић је овде радио до 1899. године, када је премештен, а његова супруга остаје сама у школи. Иако је водила целу школу сама у сва четири одељења, учитељица Зорка Стојановић је оцењена оценом **ОДЛИЧАН**.

Друго одељење се поново отвара школске 1900/01. када је овде постављена учитељица *Милица Петровић*, па је сада остружничка школа истовремено имала две учитељице (јер је ту још Зорка Стојановић) које су се добро слагале и постизале одличан успех у школи.

У следећој школској години остаје Милица Петровић, а наместо Зорке Стојановић постављена је учитељица *Ружица Суботићева*.

Школске 1902/03. овде ради са Ружицом и *Евгенија Суботићева*, које су свакако биле сестре.

Оне су премештене из Остружнице на Умку школске 1903/04. а у Остружницу су дошли *Петар* и *Зорка Ничић*, који су на Умци радили од 1897. године. Овај брачни пар је провео у Остружници од 1903. до 1912. године.

За школску 1912/13. нема података о учитељима у Остружници. Вероватно, је учитељ Петар отишао у рат, а учитељица Зорка остала и те године у овој школи.

Школске 1913/14. у Остружници је радило само једно одељење, које је водила учитељица *Ружица Дабићка*.

Нови закони о основној школи

По закону о основној школи, који је донет 1882. радило се у Србији до 1898. године, на основу којег је прописан и нови наставни програм.

По овоме Закону у основној школи су се учили ови предмети:

- наука хришћанска
- српски језик са словенским читањем
- српска историја
- земљопис Србије
- основи природних наука и јестаственице
- рачуница и геометријски облици
- пољопривредне поуке (само у сеоским школама)
- цртање и краснопис
- певање
- гимнастика
- ручни рад
- поуке за домаћице (само за женску децу)

Битних разлика нема између програма од 1882. и овога од 1898. године. Код историје је изостављена „општа“, а код певања — црквене песме. Но, уведена су два нова предмета: поуке за домаћице и, што је још важније, први пут је введен ручни рад у основне школе у Србији.

Ни овај закон није дуго остао на снази. Променом династије у Србији, доноси се 1904. године нови Закон о народним школама.

По овоме закону је усвојен и други наставни програм, који је имао ове предмете за основну школу:

- наука хришћанска и црквено-словенско читање и са основама хигијене.
- српски језик
- историја српска и општа
- земљопис
- рачуница и геометријски облици
- познавање природе у вези с пољском и дом. привредом
- цртање и лепо писање
- певање (световно и црквено), музика и ручни рад по могућству
- дечје игре

Овај програм је бољи и савременији од свих дотадашњих. Иако је словенско читање остало везано за науку хришћанску, први пут се у наше школе уводе знања из хигијене, затим се поред певања уводи и музика као обавеза за учитеље. Гимнастика се такође, савременије третира. Дотле је она деценијама личила на војнички егзерцир, а сада се она изводи кроз дечје игре.

Поред савременијег наставног садржаја, овај Закон је савременији и по другим школским питањима.

Факсимил прве странице листа *Истина*, Мате Ценића, који је издавао у Остружници 1883. године

Le fac-similé de la première page du journal «Vérité» par Mita Cenić qu'il éditait à Ostružnica 1883

— Први пут у историји школства Србије, по овом Закону, сва деца дорасла за основну школу ОБАВЕЗНА су да је похађају, и то и мушка и женска.

— За отварање основне школе раније је било потребно 70 дорасле деце, а сада 30.

— Општина је дужна, да поред школске зграде, обезбеди и школско двориште, дечја игралишта и школску башту.

— Школске зграде морају бити такве „у којима морају бити потребне учионице и радионице, удешене према хигијенским и педагошким прописима.“

— Управа и надзор се такође новим законом мењају, па је она сада вертикално организована, од управитеља школе до Главног просветног савета и Министарства просвете.

По овом закону и наставном плану и програму радиле су основне школе у Србији до првог светског рата.

Рад школе од 1915. до 1918. године

Према причању људи у Остружници и подацима којима школа располаже, у почетку првог светског рата ова школа није радила, јер није било учитеља. Поред тога, у школској згради је била смештена наша болница, а затим је служила за смештај реквирираних намирница за аустријску војску.

Тек касније школа је почела са радом. Наставу је изводио аустријски подофицир. Касније, 1917. године овде је учио ђаке учитељ из Инђије Стеван Радошевић, а настава се изводила у школској згради.

Учили су се ови предмети:

— српски језик, читање и писање латинице, причање и рецитовање, рачун, веронаука, историја Аустро-угарске монархије. Писало се на каменим таблицама крижу-

Школска зграда зидана 1903. године

Le bâtiment de l'école construit en 1903.

љом, а ретко оловком на свескама, јер ових није било. Школа је користила две учионице, имала је један сто и неколико дугачких клупа.

Поред наставе, ученици су морали да беру коприве, од којих се правила одећа за аустроугарску војску.

Како су аустријске власти дорасле младиће слали у заробљеништво, на радове, мајке су у Остружници криле године своје деце, тако да их је било у школи и са 16 — 17 година.

За изостајање из школе, а тога је било доста, родитељи су кажњавани затвором, батинама и принудним радом.

При крају рата учитељ Стеван Радошевић је напустио школу и отишао са аустријском војском.

Овде треба напоменути, да је исти случај био и у другим школама у окупираној Србији. У Жаркову и Железнику, су такође наставу изводили аустријски подофицири и по истом систему као у Остружници.

Трећа школска зграда

Школска зграда која је подигнута 1814. године, уз оправке и, вероватно, доградњу, служила је за наставу све до 1903. године, када је порушена.

Трећа школска зграда је грађена током 1903, а усељена је 1904. године.

Ова зграда је имала две учионице и стан за учитеља.

Зидана је од камена, а покривена црепом. Средства су прикупили грађани Остружнице, а помоћ је добијена и од државе. Део материјала од старе школске зграде вероватно храстова грађа и цигла коришћен је за нову.

После првог светског рата уз ову зграду дозидан је још један стан за учитеља, а првобитни стан је претворен у трећу учионицу.

Како је број деце и одељења све брже растао, 1930. године је и други учитељски стан у саставу школске зграде претворен у четврту учионицу.

Исте године подигнута су два двособна стана на месту бивше — друге — школске зграде, испред старе липе, у којима и данас станују учитељи ове старе школе.

Тако је школа у Остружници од 1930. године имала четири учионице и два школска стана.

Овакво стање је остало све до 1959. године, када се због већег прилива деце и отварања старијих разреда (V — VIII) стара школска зграда дограђује са још четири учионице и осталим просторијама. Године 1962. се дограђују још три учионице и физкултурна дворана.

ПРЕГЛЕД

учитеља школе у Остружници од 1805 — 1918. године

1. Никола Николајевић (1805 — 1808).
2. Димитрије Стефановић (1808 — 1813).
3. Никола Николајевић (1814. до почетка 1816).
4. Коста Јовановић (1816 — 1820).
За период од 1820. до 1826. године не зна се да ли је школа радила. Године 1826. школа је радила, али није познато име учитеља. Од 1826. до 1831. године, такође, нема сигурних података о раду ове школе.
5. Јован Јовановић (1831 — 1832).
За период од 1832. до 1841. године опет нема сигурних података о раду школе у Остружници.
6. Симеон Илић (1841 — 1842).
7. Вујица Поповић (јесен 1842 — 6. март 1843).
8. Милош Сушић (6. март 1843 — јесен 1844).
9. Гаврило Станковић (1844/45. школска година).
За време од 1845. до 1847. године нема сигурних података о раду ове школе.
10. Нићифор Вујичић (1847 — ?).
11. Иван Станковић (помиње се 3. маја 1847).
12. Живота Остојић (1847/48. школ. година).
13. Илија Младеновић (1848/49. школска година).
За школску 1849/50. годину нема података о учитељу.
14. Јован Николић (1850/51. школ. година).
15. Нићифор Вујичић (по други пут 1851 — 1852).
Од 1852. до 1854. године опет нема сигурних података о раду школе.
15. Светозар Бошњаковић (1854 — 1859).
16. Јеремија Марковић (1859/60. школска година).
17. Јосиф Станишић (помиње се 1860).
18. Јован Петковић (1860 — 1862).
19. Радован Сушић (1862 — ?).
За период од 1863. до 1866. године по Шематизму нема података о раду ове школе, а ни других.
20. Јован Талић (1866/67. школ. година).
21. Стеван Сабовљевић (1867/68. школска година).
22. Светозар Михаиловић (1868/69. школ. година).
23. Илија Станковић (1869/70. школ. год).
24. Александар Живић (1870/71. школска година).
25. Димитрије Карамарковић (1871/72. школска година).
26. Јован Пуљевић (1872 — 1877).
27. Глигорије Гавриловић (1877 — 1881).
28. Светозар Арсенијевић (1881/82. школ. година).
29. Сима Благојевић (1882/83. школ. год.).
30. Катарина Ценићева (1883 — 1887).
31. Милева Младеновић (1887/88. школска година).
32. Петар Јовановић (1888 — 1891).
33. Даница Флеријева (1888/89. школ. год.).
34. Ружица Јовановић (1889/90 школ. год.).
35. Вукосава Живковић (1890 — 1893).
36. Милан Малешевић (1891 — 1892).
37. Димитрије Миловановић (1892/93. школ. година).
38. Душан и Зорка Стојановић (1884—1898).
40. Светозар Стојановић (1898/99. школска година).
41. Милица Петровић (1900 — 1902).
42. Ружица Суботићева (1901 — 1902).
43. Евгенија Суботићева (1902/03. школска година).
- 44—45. Петар и Зорка Ничић (1903 — 1912).
46. Ружица Дабићка (1913/14. школ. год.).
47. Стеван Радошевић (1917. година).

НАПОМЕНЕ

- ¹ Др Хазим Шабановић: *Турски извори за историју Београда*, Бгд. 1964—33.
- ² Наведено дело — стр. 34.
- ³ Риста Николић: *Српски етнографски зборник*, књ. V, Бгд. 1897—901.
- ⁴ Др Душан Пантелић: *СКА — Споменик — Војно-географски описи Србије 1783—1787*. Бгд. 1936 — 81.
- ⁵ *Обреновац и околина*: Народна књига, Бгд. 1963 — 68.
- ⁶ Др Душан Поповић: *Београд кроз векове*, Бгд. 1964 — 170.
- ⁷ Педагошки музеј у Београду: *Школство и просвета код Срба*, Бгд. 1966 — 41.
- ⁸ Милан Ђ. Милићевић: *Кнежевина Србија*, Бгд. 1867 — 100.
- ⁹ Мита Петровић: *Финансије и установе обновљене Србије*, Бгд. — 553.
- ¹⁰ Наведено дело — стр. 450.
- ¹¹ Милан Ђ. Милићевић: *Поменик — Бгд. 1888 — 423*.
- ¹² Танасије Ж. Илић: *Грађа из земунских архива за I устанак 1804—9*, књ. I и II — Бгд. 1955 — 440—41.
- ¹³ Наведено дело — стр. 446—447.
- ¹⁴ Наведено дело — стр. 504.
- ¹⁵ Живојин С. Ђорђевић: *Школство и просвета у Срба 1700—1850*, Бгд. 1950 — 35.
- ¹⁶ Педагошки музеј у Београду: *Школство и просвета у 18. веку*, Бгд. 1950 — 33.
- ¹⁷ Андра Гавриловић: *Народне школе у Србији 1803—1815*. Бгд. 1903 — 72.
- ¹⁸ *Гласник Српског ученог друштва*, књ. 24, Бгд. 6903 — 4—5.
- ¹⁹ Миленко Вукићевић: *Школовање за време I устанка*, Бгд. 1893 — 67—69.
- ²⁰ Л. Арсенијевић-Баталака: *Историја I устанка*, Бгд. 1898 — 386—387; Андра Гавриловић: *Београдска велика школа 1808—1813*, Бгд. 1902—28; Милан Ђ. Милићевић: *Поменик*, Бгд. 188—144.
- ²¹ Наведено дело — стр. 144.
- ²² Министарство просвете Србије, 1874, Бгд. — „Описи“ — 270.
- ²³ Живојин С. Ђорђевић: наведено дело — стр. 14.
- ²⁴ *Гласник српског ученог друштва*, књ. IX, Бгд. 1857 — 166—168.
- ²⁵ Живојин С. Ђорђевић: наведено дело — стр. 35.
- ²⁶ *Гласник српског ученог друштва*, књ. IX, Бгд. 1857 — 162—189.
- ²⁷ Мита Петровић: наведено дело — стр. 827.
- ²⁸ *Државни архив СРС — КК — IV — 127*.
- ²⁹ Јоаким Вујић: *Путешествије по Србији*, књ. II, Бгд. 1902 — 126.
- ³⁰ *Државни архив СРС — КК — IV — 686*.
- ³¹ *Просветни гласник*: Бгд. 1907 — 805.
- ³² *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — IV — 1022/861*.
- ³³ Мита Петровић: наведено дело — стр. 338.
- ³⁴ *Државни архив СРС — Мин. просвете — рег. бр. 244/840*.
- ³⁵ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — IV — 342*.
- ³⁶ *Државни архив СРС — Митрополија, рег. бр. 199/840*.
- ³⁷ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф + I/6 — 842*.
- ³⁸ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — I — 141*.
- ³⁹ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — I/6 — 51*.
- ⁴⁰ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — 112/2*.
- ⁴¹ Ђорђе Малетић: *Прве позоришне друштвене*, Бгд. 1951 — 134.
- ⁴² Милан Ђ. Милићевић: *Успомене 1831—1855*, Бгд. 1952 — 50.
- ⁴³ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — V — 22*.
- ⁴⁴ *Државни архив СРС — Митрополија — рег. бр. 334/47*.
- ⁴⁵ *Државни архив СРС — Митрополија — рег. бр. 334/47*.
- ⁴⁶ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — V — 384/4*.
- ⁴⁷ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — I — 1*.
- ⁴⁸ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Дел. протокол бр. 207*.
- ⁴⁹ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — IV — 281*.
- ⁵⁰ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — III — 234/849*.
- ⁵¹ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — II — 266/850*.
- ⁵² *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — II — 330/2*.
- ⁵³ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Дел. протокол бр. 2010 и 2238*.
- ⁵⁴ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Дел. протокол бр. 1443—2183—2415*.
- ⁵⁵ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — III — 342/2*.
- ⁵⁶ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — VI — 834/2*.
- ⁵⁷ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — VI — 345/1*.
- ⁵⁸ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — 202/861*.
- ⁵⁹ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Дел. протокол бр. 354/861*.
- ⁶⁰ *Државни архив СРС — Мин. просвете — Ф — IV — 655*.
- ⁶¹ *Државни шематизам за 1862. годину*.
- ⁶² *Државни шематизам за 1866/67. годину*.
- ⁶³ *Државни шематизам за 1867/68-69-70-71-72. годину*.
- ⁶⁴ *Државни шематизам за 1873-74-75-76-77. годину*.
- ⁶⁵ *Државни шематизам за 1877-78-79-80-81. годину*.
- ⁶⁶ *Државни шематизам за 1881—1914. год.*
- ⁶⁷ Подаци у школи „Елементи за летопис“ и сећања бивших ђака и грађана села Остружнице.

DONNÉES POUR L'HISTOIRE DE L'ÉCOLE À OSTRUŽNICA

Kosta Spasenović

Le village d'Ostružnica situé sur la Save à 12 kilomètres de Belgrade est mentionné pour la première fois dans les documents du catastre turc de 1528. Dans ce temps il y avait l'Ostružnica Centrale et la Haute Ostružnica.

Plus tard ce village est également mentionné au début du 18ième siècle lorsque les Autrichiens gouvernaient la Serbie. C'est ici que furent tenues les réunions et les pourparlers importants pendant la première insurrection serbe. Ostružnica participa activement aux deux soulèvements et donna des combattants courageux et des personnalités éminentes.

Il est probable que l'école existait déjà avant la première insurrection. Selon les données dont on dispose l'école fut ouverte le 16 août 1805 et le premier instituteur fut Nikola Nikolajević. Les garçonnets de Ostružnica et des villages voisins furent les élèves de cette école ainsi que les fils des chefs de l'insurrection, de Karadjordje et d'autres.

La première école travailla de 1805 à 1813. L'école fut ouverte pour la deuxième fois en 1814 et l'instituteur en fut de nouveau Nikola Nikolajević.

Le bâtiment initial de l'école fut construit en 1814 et coûta 9000 grochs (monnaie de l'époque).

C'est dans ce bâtiment que se déroule l'enseignement jusqu'à l'année 1903, date de la construction d'un nouveau bâtiment avec deux salles de classe.

Jusqu'à l'année 1883 les écoles primaires dans les campagnes n'avaient que trois classes et ce n'est que depuis cette année là que la quatrième classe fut instituée. Ceci fut également le cas pour l'école d'Ostružnica. Avec l'ouverture de la quatrième classe le nombre d'élèves augmente et on organisa deux sections de la quatrième année. Ces deux sections furent maintenues jusqu'à la fin de la première guerre mondiale.

L'école cessa ses activités au début de la première guerre mondiale. Le pays fut occupé par l'ennemi et des sous-officiers autrichiens y travaillaient.

Depuis le premier instituteur Nikola Nikolajević jusqu'à l'année 1918 un grand nombre d'instituteurs et d'institutrices enseignèrent dans cette vieille école hautement estimée. Malgré les difficultés matérielles les salaires insuffisants et les mésententes fréquentes avec les autorités civiles, cléricales et administratives, ces instituteurs travaillaient avec dévouement, apprenant à leurs élèves à lire et à écrire, leur inculquant les connaissances élémentaires et leur apprenant également à aimer et à défendre leur patrie.

